

PERHEPALVELUIDEN JALKAUTUVA TYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Kehittämissuhteet Yhdessä perheiden parhaaksi -
pilottihankkeeseen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (YAMK)
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin
edistäminen
Kevät 2019
Anniina Janhunen

Tiivistelmä

Tekijä Janhunen, Anniina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK Sivumäärä 60	Valmistumisaika Kevät 2019
Työn nimi Perhepalveluiden jalkautuva työ varhaiskasvatuksessa Kehittämisehdotukset Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen		
Tutkinto Sosionomi YAMK, Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen		
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyönä tehty tutkimuksellinen kehittämishanke on tehty Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen, jossa perhepalvelut jalkautuvat varhaiskasvatukseen. Hankkeen taustalla on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE.</p> <p>Kohdeorganisaatio oli Pieksämäen kaupungin perheiden palvelut ja varhaiskasvatus. Perheiden palveluista hankkeeseen osallistuivat lastenneuvola, perheneuvola ja perheohjaus. Varhaiskasvatuksesta mukana olivat Kontiopuiston päiväkoti ja avoimen varhaiskasvatuksen yksikkö Perheiden talo.</p> <p>Hankkeen tarkoituksena oli lisätä moniammatillista ja monialaista yhteistyötä perheiden palveluiden ja varhaiskasvatuksen välillä, sekä ammattilaisten ja perheiden yhteistyötä. Yhteistyön pyrkimyksenä on tukea lapsia ja perheitä varhaisessa vaiheessa.</p> <p>Opinnäytetyössä kartoitettiin huoltajien ja pilottihankkeeseen osallistuvien ammattilaisten kokemuksia hankkeesta ja näkemyksiä siitä, miten jalkautuvaa työskentelyä tulisi heidän mielestään jatkossa kehittää. Opinnäytetyössä on käytetty laadullista tutkimusotetta, ja menetelminä on käytetty sähköistä kyselyä huoltajille sekä fokusryhmähaastatteluja ammattilaisille. Tavoitteena oli aineiston pohjalta laatia kehittämisehdotukset hankkeen jatkokehittämistä varten.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan ammattilaiset kokivat konsultaatiotyöskentelyn hyödyllisenä ja sen avulla oli saatu tukea arjen työhön. Tärkeimpinä kehittämiskohteina esiin nousivat perheiden kanssa tehtävän yhteistyön käynnistäminen, hankkeen tarkoituksen ja tavoitteiden kirkastaminen ja jalkautuvan työn käytännön toteutuksesta sopiminen ammattilaisten kesken.</p>		
Asiasanat moniammatillinen yhteistyö, perhepalvelut, varhaiskasvatus, jalkautuva työ		

Abstract

Author Janhunen, Anniina	Type of publication Master's thesis	Published Spring 2019
	Number of pages 60	
Title of publication Multiprofessional cooperation in early childhood education Recommended actions to Yhdessä perheiden parhaaksi -project		
Name of Degree Master's Degree Programme in Promoting Welfare of Children and Young People		
Abstract <p>This research-based development project was a part of Yhdessä perheiden parhaaksi -project, which consists of multiprofessional cooperation of child and family services and early childhood education. In the Yhdessä perheiden parhaaksi -project professionals regularly met in the field of early childhood education. There professionals from child and family services were present for consultative work and available for discussions with parents. One kindergarten and one open day care center participated in this project.</p> <p>The objective of this development project was to increase multiprofessional cooperation between professionals and cooperation between professionals and parents. Support for children and families was available at an earlier stage in their own environments.</p> <p>The purpose of this thesis was to create a list of recommended actions to the Yhdessä perheiden parhaaksi -project. The approach of this development project was qualitative. Data was collected by a Webropol-study for parents and focus group interviews for professionals. Data was analyzed by using thematic analysis.</p> <p>The findings indicate that professionals found multiprofessional cooperation beneficial and supportive in their everyday work. However, more discussion of the objective and the purpose of the project is needed amongst professionals. As parents did not participate in this project yet, in the future it would be essential to get them involved, too. More information for the parents is needed and professionals need to take an active role in marketing the project to the parents.</p>		
Keywords multiprofessional cooperation, child and family services, early childhood education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE	3
2.2	LAPE Etelä-Savo	6
2.3	Kohdeorganisaatio.....	7
2.4	Kohdehankkeena Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke	8
2.5	Kehittämishankkeen tavoite ja tarkoitus	11
3	LAPSIPERHEIDEN PALVELUT.....	12
3.1	Sosiaali- ja terveystalvetut	12
3.2	Varhaiskasvatus	14
3.3	Varhainen tuki.....	16
3.4	Matalan kynnyksen palvelut.....	18
4	YHTEISTYÖ ERI TOIMIJOIDEN VÄLILLÄ.....	20
4.1	Moniammatillisuus ja monialaisuus	20
4.2	Monitoimijaisuus ja yhteistyö perheiden kanssa.....	25
5	TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT.....	29
5.1	Laadullinen tutkimus	29
5.2	Kysely.....	30
5.3	Fokusryhmähaastattelu	31
5.4	Aineiston analyysi.....	31
6	KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN.....	33
7	HUOLTAJIEN KYSELYN TULOKSET	39
8	FOKUSRYHMÄHAASTATTELUJEN TULOKSET.....	41
8.1	Moniammatillinen yhteistyö.....	41
8.2	Yhteistyö perheiden kanssa.....	44
8.3	LAPE-hanke ja varhainen tuki.....	46
8.4	Kehittäminen ja tulevaisuus	47
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	50
10	POHDINTA	56
10.1	Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus	56
10.2	Kehittämishankkeen arviointi	58
10.3	Hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen	59
	LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

Julkisessa keskustelussa on jo pidemmän aikaa 2000-luvulla tuotu esille huolta lasten ja nuorten hyvinvoinnin eriarvoistumisesta. Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin, osa heistä voi aiempaa huonommin. Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt erityisesti pienten lasten perheissä ja lapsista noin 15 %:n arvioidaan olevan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Poliittika- ja kehittämissuohjelmissa on korostettu ongelmien ennaltaehkäisyä sekä varhaista tunnistamista ja tukea. Ehkäisevien palveluiden piiriin pääsemisessä on kuitenkin edelleen runsaasti haasteita. Kunnissa tarvitaan yhteisten tavoitteiden sopimista ja hajanaisen palvelujärjestelmän selkeyttämistä perheiden tarpeita paremmin vastaavaksi. Tarvitaan ammattilaisten osaamisen vahvistamista ja vanhemmille lisää tietoa palveluista sekä tehokkaampaa tukea. (Halme & Perälä 2014, 216, 224-225, Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula 2016, 68.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE (myöhemmin LAPE-hanke) on ollut yksi Sipilän hallituksen kärkihankkeista vuosina 2016-2018 ja LAPE-työ jatkuu edelleen vuonna 2019. Palveluiden painopistettä pyritään siirtämään ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen ja palveluita tuodaan lasten ja perheiden lähelle. Muutosohjelman periaatteita ovat lapsen etu, lapsi- ja perhelähtöisyys ja perheen omien voimavarojen vahvistaminen sekä perheiden monimuotoisuus. Toimintakulttuuria uudistetaan siten, että lapset ja vanhemmat otetaan mukaan palveluiden kehittämiseen. (THL 2018a.) Tavoitteena on tukea eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja muun muassa saada aikaan aiempaa laajemmat mahdollisuudet tarjota erityispalveluita varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö tukee vanhemmuutta. (Valtioneuvosto 2018.)

Yksi LAPE-muutosohjelman keskeisistä tavoitteista on lasten ja nuorten palveluiden verkostoiminen ja yhteen sovittaminen uudella tavalla perhekeskukseksi. Perhekeskus tuo moniammatillista osaamista lähelle perheiden arkea. Perhekeskustoimintamalliin kuuluu lasten ja perheiden palveluita, kuten äitiys- ja lastenneuvola, perhetyö, perheneuvola, varhaiskasvatus, seurakunnat ja järjestöt. Perheiden tukena on jalkautuvia erityispalveluita ja mahdollisuudet konsultointiin. Jokaiseen perhekeskukseen kuuluu avoimia kohtaamispaikkoja, joissa voi saada vertaistukea ja osallistua perheiden toiveista lähtevään toimintaan. (STM 2019a.)

Vuonna 2018 voimaan tullessa uudessa varhaiskasvatuslaissa kunta on varhaiskasvatuksen järjestäjänä veloitettu toimimaan monialaisessa yhteistyössä muun muassa opetuksen, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden tarpeellisten tahojen kanssa. Lapsella on oikeus saada tarvitsemansa tukitoimet. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 7§) Sosiaali- huoltolaki velvoittaa kunnan viranomaisia toimimaan yhteistyössä lasten ja nuorten

hyvinvoinnin seuraamisessa ja edistämisessä. Lapsille ja perheille suunnattujen palvelujen antamisessa ja kehittämisessä tulee tukea huoltajia kasvatustyössä ja selvittää mahdollinen erityisen tuen tarve. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 9-10§)

Tämä opinnäytetyönä tehty tutkimuksellinen kehittämishanke on osa Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanketta. Kohdeorganisaatio on Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatus ja perheiden palvelut. Pilottihankkeen taustalla on LAPE-muutosohjelma ja kehittämistä tehdään moniammatillisessa työryhmässä. Hankkeessa kokeillaan uutta työmuotoa, jossa palveluita jalkautetaan matalalla kynnyksellä lasten ja perheiden luonnollisiin toimintaympäristöihin. Perheneuvolan, lastenneuvolan ja perheohjauksen työntekijät jalkautuvat vuoroviikkoina varhaiskasvatukseen Kontiupuiston päiväkodille ja avoimeen varhaiskasvatukseen Perheiden talolle. He ovat siellä sekä perheiden, että ammattilaisten saatavilla keskustelua ja konsultaatiota varten. Tarkoituksena on ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen tarjoamisen avulla tehostaa toimintaa ja vähentää korjaavien palveluiden tarvetta.

Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeen hankekausi kestää syyskuusta 2018 toukokuuhun 2019 saakka, ja hankkeen puolivälissä kartoitetaan huoltajien ja ammattilaisten kokemuksia pilotista. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajille toteutetaan sähköinen kysely. Päiväkodin, avoimen varhaiskasvatuksen ja perheiden palveluiden ammattilaisille tehdään fokusryhmähaastattelut. Näiden aineistojen pohjalta laaditaan kehittämis ehdotukset, joita voidaan jatkossa hyödyntää jalkautuvan työn kehittämisessä.

Kehittämishankkeen raportissa käsitellään ensin hankkeen taustalla vaikuttavaa LAPE-hanketta, kohdeorganisaatiota ja Yhdessä perheiden parhaaksi -kohdehanketta. Teoriaosa muodostuu lapsiperheiden palveluista, moniammatillisuudesta, monialaisuudesta ja monitoimijuudesta. Tutkimus- ja kehittämismenetelmien esittelyn jälkeen on kuvattu kehittämishankkeen toteutusvaihe. Tämän jälkeen esitellään tulokset, johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset, joiden jälkeen pohdinnassa arvioidaan kehittämishanketta.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE on ollut yksi hallituksen kärkihankkeista vuosina 2016-2018, ja se jatkuu edelleen vuonna 2019. Muutosagentit jatkavat työtään maakunnissa vuonna 2019 ja LAPE:n toimintamallien vakiinnuttaminen sekä käyttöön ottaminen jatkuu. Muutosagenttien lisäksi on resursoitu uusia kunta-agentteja, jotka työskentelevät erityisesti sivistystoimen johtoa sitouttaen. Vuoden 2019 aikana toimii LAPE-Akatemia, jonka tavoitteena on viedä oppimista eteenpäin. (STM 2018a.)

Hankkeen johtamisesta ovat vastuussa sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Lasten ja perheiden hyvinvointia tuetaan monin tavoin, muun muassa peruspalveluita vahvistamalla ja kehittämällä varhaiskasvatusta sekä koulua. Muutosohjelman tärkeimpiä periaatteita ovat lapsen etu, vanhemmuuden tukeminen ja lasten, nuorten sekä vanhempien osallisuus. Perheiden omia voimavaroja pyritään vahvistamaan. (THL 2018b) Tarvitaan paremmin asiakkaan tarpeisiin vastaavia palveluita, sillä avun tarve ja palvelut eivät ole kohdanneet riittävästi. Tavoitteena on kokonaisvaltainen muutos ja sitä tekevät yhteistyössä eri toimijat, kuten valtio, kunnat, järjestöt ja seurakunnat. Pitkällä tähtäimellä tavoitellaan kustannussäästöjä korjaavien palveluiden tarpeen vähentyessä. Palvelut organisoidaan uudelleen matalan kynnyksen palveluihin, erityistason palveluihin ja vaativan tason palveluihin. Muutosohjelman odotuksena on, että vuonna 2025 saadaan nähdä tuloksia eriarvoisuuden vähentymisessä ja lasten sekä perheiden hyvinvoinnin lisääntymisessä. (STM 2016a.)

Toimintakulttuuria kehitetään kuntien ja maakuntien hallinnossa ja päätöksenteossa lapsiystävällisemmäksi. Työtä tehdään YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lähtökohdista käsin ja lapsen oikeudet ja tietoperustaisuus ohjaavat työtä. Lapsivaikutusten arvioinnista annetaan koulutusta ja välineitä päättäjille, jotta he voivat arvioida päätösten vaikutuksia lapsiin. Arvioinnissa lapsia ja nuoria osallistetaan ja heidän mielipiteitään selvitetään. Taloudellisessa päätöksenteossa lapsinäkökulma huomioidaan lapsibudjetoinnin avulla. (STM 2018b.) Lapsistrategia 2040 on visio lapsi- ja perhemyönteisestä yhteiskunnasta. Se on kehitetty vahvan tutkimustiedon pohjalta ja siinä tavoitteina ovat muun muassa lapsiperheiden köyhyyden vähentäminen, osallisuus ja yksinäisyyden väheneminen. (STM 2019b.)

Perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja levittäminen on yksi LAPE-hankkeen keskeisimmistä tavoitteista. Perhekeskuksen tarkoitus on koota ja verkostoida lapsiperheiden keskeiset hyvinvointia edistävät ja varhaista tukea sekä hoitoa antavat palvelut yhteen.

Perhekeskustoimintaa kehitetään, jotta voitaisiin antaa perheille tukea arjessa monipuolisemmin ja varhaisemmassa vaiheessa. Tärkein ideologia on kumppanuus eri toimijoiden ja perheiden kesken. Yhdessä toimiminen auttaa ammattilaisia jaksamaan työssään paremmin. Perhekeskuksen kehittämistä on tehty ennen LAPE-hanketta jo Perhe-kumppanuushankkeessa vuosina 2005-2007. Innoitusta hankkeeseen saatiin Ruotsista ja hankkeessa toteutettiin paikallisia pilotoiteja. Kehittämistyötä tehtiin myös KASTE-hankkeen ensimmäisellä kaudella vuosina 2008-2011 ja toisella kaudella vuosina 2012-2015. Tuolloin kehittäminen keskittyi kunnissa tai yhteistyössä kuntien välillä lapsi- ja perhepalveluita kokoavaan perhekeskukseen. LAPE-hankkeen kaudella vuosina 2016-2018 kehittämissä työtä on tehty maakunnallisen mallin kehittämisessä ja kehittämisen puitteina ovat kansalliset linjaukset. LAPE-hankekauden jälkeen kehittämistyön on tarkoitus jatkaa pitkäjänteisesti ja tavoitteena on pysyvä muutos. (Pelkonen 2018.) Perhekeskuksen palveluverkosto on esitetty kuviossa 1.

KUVIO 1. Perhekeskuksen palveluverkosto. (THL 2018c)

Perhekeskuksen toteutukseen kuuluu sekä fyysisiä, että sähköisiä palveluita. Jalkautuvat palvelut ovat osa perhekeskusmallia. Sähköiset palvelut täydentävät fyysisiä palveluita ja sähköisten palveluiden kehittäminen on meneillään. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on selvittänyt sähköisen perhekeskuksen nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Raportin mukaan sähköiset palvelut ovat vielä hajanaisia, organisaatiolähtöisiä ja niissä on kuntien välillä paljon vaihtelua. Työryhmä esittää, että sähköiset perhekeskuspalvelut olisivat omassa verkkopalvelussaan. Heidän ehdotuksensa mukaan paras olisi kansallinen malli, jossa olisi myös paikallista liikkumavaraa. Asiakkaille eli lapsiperhepalveluita käyttäville tehdyn kyselyn mukaan he toivovat muun muassa sähköistä ajanvarausta ja

mahdollisuutta palauttaa lomakkeita sähköisesti, sekä avunpyyntönappia, jonka avulla voi ottaa yhteyttä ammattilaisiin. Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välisen tiedonkulun koettiin olevan hankalaa paperilomakkeiden takia, ja siihen toivottiin helpotusta sähköisen tiedonkulun avulla. Tietojärjestelmän tulisi olla yhtenäinen ja tiedon kulkea ajantasaisesti. Myös ammattilaiset kokivat erilaisten tietojärjestelmien olevan ammattilais-ten välistä yhteistyötä hankaloittava tekijä. He haluaisivat myös sähköisiä kanavia, jotka mahdollistaisivat neuvon kysymisen helposti toisilta ammattilaisilta. (STM 2018c, 10-13.)

LAPE-hankkeessa on kehitetty runsaasti uusia käytäntöjä ja toimintamalleja eri puolilla Suomea. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamaan raporttiin on koottu LAPE-kehittämistyön tuloksia Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa – varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvointityön tukena -kokonaisuudesta. Raporttiin on valittu kunnissa tai maakunnissa kehitettyjä uusia toimintamalleja. Toimintamalleja on kehitetty muun muassa kokonaisuuk-sissa Yhteistyö vanhempien kanssa ja Yhteistyö palveluiden kesken. Sektorirajat ylittäviä pilotointeja tehtiin paljon ja kehittämistyön myötä sosiaali- ja terveystoimen ja sivistystoi-men yhteistyö tiivistyi. Sosiaali- ja terveystoimen palveluja tarjotaan yhä enemmän varhaiskasva-tuksessa ja koulussa. Kehitettyjä toimintamalleja juurrutetaan LAPE-hankkeen jälkeen osaksi arjen työtä. (Autio 2018, 3, 89.)

Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena -kehittämisko-nonaisuudessa tavoitteena on ollut lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen yhteisölli-sesti ja yksilöllisesti. Jalkautuvia perhepalveluita on pilotoitu muun muassa Varsinais-Suo-messa. Varsinais-Suomen LAPE:n Lupa auttaa -hankkeessa kehitettiin ja pilotoitiin jalkau-tuvan perhetyön malli päiväkoteihin. Osana kehittämistyötä selvitettiin ensin varhaiskasva-tusjohtajien näkemyksiä yhteistyöstä ja sen puutteista ja selvityksen pohjalta kehittämis-kohteeksi nousi erityisesti varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyön kehittäminen. Mal-lin avulla voidaan tarjota perheille varhaista tukea ja saavuttaa kustannussäästöjä korjaa-van työn vähentyessä pidemmällä ajalla. Mallin ideana on saada ensin keskeisten tahojen toimijat koolle ja luoda jaettu näkemys. Perhetyöntekijöiden ja päiväkotien määrän mu-kaan sovitaan perhetyöntekijöille omat vastuupäiväkodit, jonka jälkeen aloitetaan tutustu-minen. Ammattilaisten tutustuessa toisiinsa ja toistensa työtapoihin yhteinen ymmärrys ja luottamus lisääntyvät. Seuraavaksi perhetyötä tehdään tutuksi vanhemmille ja perhetyön-tekijä voi esittäytyä heille esimerkiksi lapsen hakemisen yhteydessä, vanhempainilloissa tai VASU-keskusteluihin osallistumalla. Kehitettyä mallia voidaan räätälöidä kunkin kun-nan tarpeiden mukaan. Tärkeää on, että perhe voi saada ennalta ehkäisevää apua ilman asiakkuuttakin. (Luoto 2018, 31-32.)

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyömenetelmiä on pilotoitu Keski-Pohjanmaan LAPE:ssa. Tavoitteena oli tiiviimmän yhteistyön rakentaminen ja lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen. Hankkeessa kehitettiin mallia, jossa neuvolan terveydenhoitajat jalkautuvat varhaiskasvatukseen ja lasten tarkastuksia tehdään siellä yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa heidän lasta koskevaa asiantuntemustaan hyödyntäen. Kokemusten perusteella malliin oltiin tyytyväisiä ja sen koettiin muun muassa vähentävän päällekkäistä työtä. (Pokela 2018, 29-30.)

2.2 LAPE Etelä-Savo

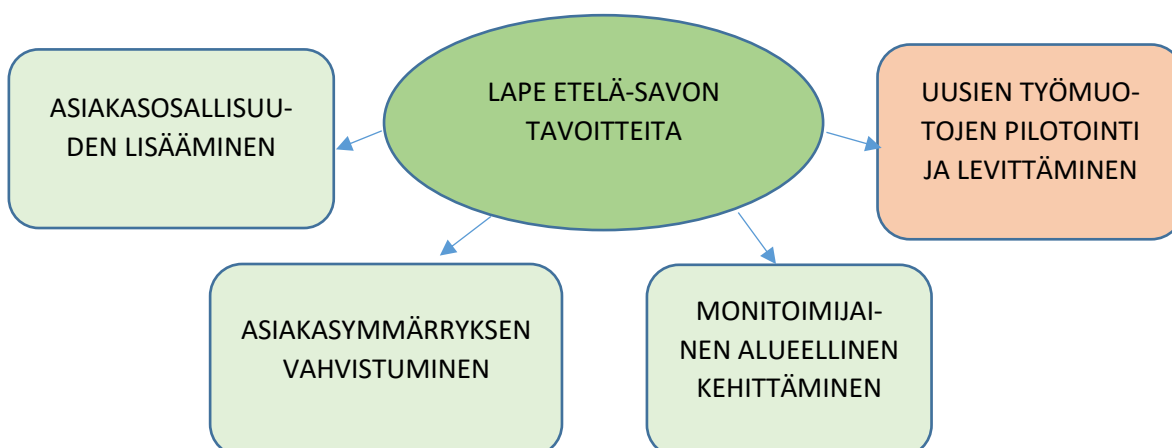
Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke sijoittuu Pieksämäen kaupunkiin, joka kuuluu LAPE Etelä-Savoon. LAPE Etelä-Savo -hankkeesta vastaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä Essote. Maakunnassa on valittu kolme kehittämiskokonaisuutta:

”-perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto,

-varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena

-erityis- ja vaativimman tason palvelujen kehittäminen.” (LAPE Etelä-Savo 2017.)

Tärkeimpiä tavoitteita hankkeessa ovat asiakasosallisuuden lisääminen, vahvistuva asiakasymmärrys ja sen pohjalta palvelukokonaisuuden järjestäminen, monitoimijainen alueellinen kehittäminen ja uudenlaisten työmuotojen kokeilu, pilotointi ja levittäminen maakunnan sisällä. (LAPE Etelä-Savo 2017) Tavoitteet on kuvattu kuviossa 2. Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke sijoittuu uusien työmuotojen pilotointiin ja levittämiseen.

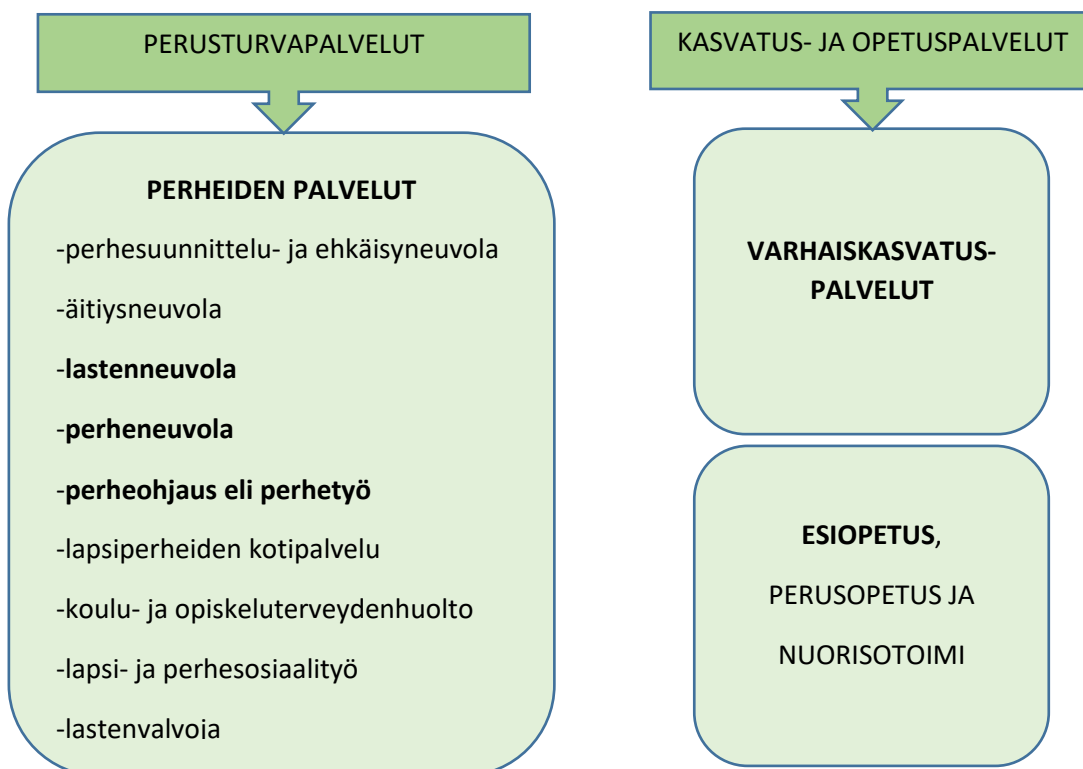

KUVIO 2. LAPE Etelä-Savon tavoitteita.

LAPE Etelä-Savon hankekauden aikana monitoimijaista yhteistyötä on saatu lisättyä ja uusia yhteistyöryhmiä on syntynyt. Maakunnallinen perhekeskustoimijoiden verkosto on perustettu ja perhekeskustoimintaa rakennetaan vuosina 2017-2020. Kehitteillä on Etelä-Savon Perheneuvo, verkossa toimiva yhteydenottokanava, joka kokoaa lapsiperhetoimijat yhteen ja paremmin perheiden saataville. Jokaisessa kunnassa on toiminnassa tai ainakin suunnitteilla avoin kohtaamispaikka lapsiperheille. Vuoden 2019 LAPE-Akatemiatyöskentelyn maakunnallisia tavoitteita Etelä-Savossa ovat lapsi- ja perhelähtöisyyden ja perhekeskustoiminnan vahvistaminen. (LAPE Etelä-Savo 2018.)

2.3 Kohdeorganisaatio

Tämän kehittämishankkeen kohdeorganisaatio on Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatus ja perheiden palvelut. Perheiden palvelut kuuluvat perusturvapalveluiden hallinnonalaan ja varhaiskasvatuspalvelut, esiopetus, perusopetus ja nuorisotoimi kuuluvat kasvatust- ja opetuspalveluiden hallinnonalaan. Kuviossa 3 kuvataan tummennettuna Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen osallistuvien palveluiden sijoittuminen Pieksämäen kaupungin palvelurakenteessa. Hankkeessa ovat mukana perusturvapalveluista lastenneuvola, perheneuvola ja perheohjaus eli perhetyö, ja kasvatust- ja opetuspalveluista varhaiskasvatuspalvelut ja esiopetus.

KUVIO 3. Pieksämäen kaupungin palvelurakenne perhepalveluiden ja kasvatust- ja opetuspalveluiden osalta. (Pieksämäki 2019a, Pieksämäki 2019b.)

Kunnallisella tasolla lasten ja nuorten palveluja on tärkeää kehittää siten, että ne toimivat yhteistyössä keskenään ja myös vanhempien kanssa. Lasten ja nuorten hyvinvointiin sijoittaminen on vahvan tutkimusnäytön mukaan myös taloudellisesti tehokasta. Kunnan päätökset voivat tukea lapsen kasvua ja auttaa vähentämään syrjäytymisen riskiä. Kunta voi lisätä eri hallinnonalojen yhteistyötä ja kehittää perus- ja erityispalvelujen joustavaa ja toisiinsa limittyvää toimintaa sekä yhteistyötä vanhempien kanssa. (Salmi, Mäkelä, Perälä & Kestilä 2012, 1, 6.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ohjaa lapsille, nuorille ja perheille suunnattua hyvinvointityötä kunnassa. Lastensuojelulain mukaan hyvinvointisuunnitelma tulee laatia edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia ja lastensuojelun järjestämiseksi. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä eri toimialojen kesken ja siinä lasten ja nuorten palveluita käsitellään kokonaisuutena. (THL 2017.)

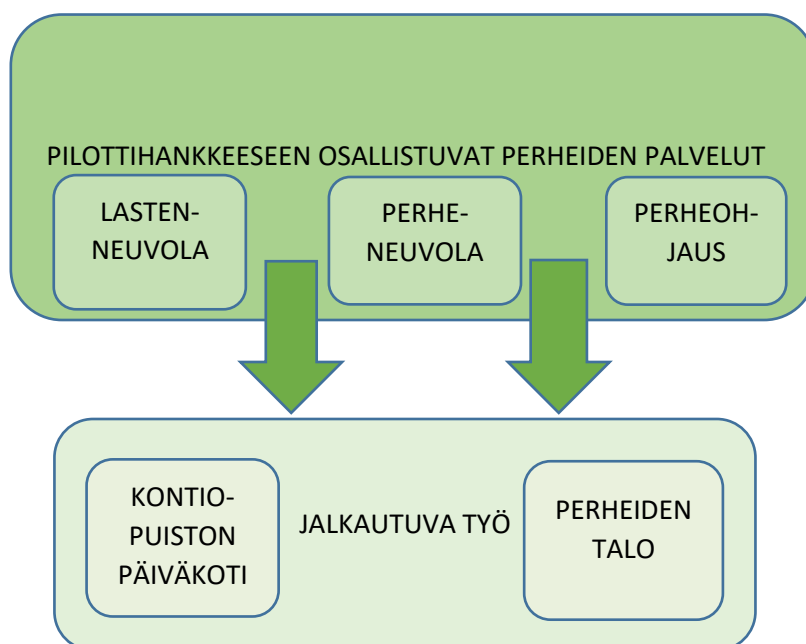
Pieksämäen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2018-2021 tavoitteina on muun muassa lisätä erityispalveluiden konsultaatiotukea peruspalveluihin, lisätä moniammatillista- ja monitoimijaista yhteistyötä ja tarjota palveluita asiakaslähtöisesti. Tarvittaessa voidaan solmia myös uudenlaisia kumppanuuksia toimijoiden välille. Varhaiskasvatuksen osalta hyvinvointisuunnitelmassa todetaan sen toimivan monialaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa luotujen yhteistyörakenteiden puitteissa. Yhteistyö on erityisen tarpeellista tilanteissa, joissa lapsesta on herännyt huoli. Kehittämiskohteena varhaiskasvatuksen osalta suunnitelmaan on kirjattu tiedottaminen arjen kohtaamisissa ja sähköisissä palveluissa. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018-2021, 12, 58.)

2.4 Kohdehankkeena Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke

Pieksämäen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen ammattilaiset koontuivat keväällä 2018 suunnittelemaan, miten Pieksämäellä voitaisiin helpottaa perheiden tuen saantia ja tehdä yhteistyötä perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Tällöin päätettiin käynnistää Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke varhaiskasvatukseen syksyllä 2018. Tavoitteena on kehittää ja kokeilla uutta työmuotoa, jonka avulla perhepalveluiden osaamista tuodaan varhaiskasvatuksen ympäristöön. Lapsia ja perheitä pyritään tukemaan varhaisessa vaiheessa perustyön kentällä. Perhekeskustoimintamallin mukaan palveluita jalkautetaan lähelle lapsia ja perheitä, sekä verkostoidaan paremmin heidän tarpeitaan vastaaviksi. Ajatuksena on ongelmakeskeisyydestä irrottautuminen ja matalan kynnyksen tuen saatavuuden parantaminen. Hanke tarjoaa tukea sekä niille, joilla ei ole asiakkuutta, että jo asiakkaina oleville. Prosessin tavoitteena on kehittää toimintaa aiempaa ketterämpään suuntaan ja vastaamaan paremmin perheiden tarpeita. Keskiössä on lasten ja perheiden hyvinvointi.

Pilottihankkeen taustalla vaikuttaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, jonka koordinaattori oli käynnistämässä pilottihanketta. Pilottiin kuuluu jalkautuvaa työtä ja konsultaatiotyöskentelyä. Jalkautuva työ tarkoittaa tässä hankkeessa lasten ja vanhempien mahdollisuutta tutustua ja keskustella perheiden palveluiden toimijoiden kanssa vapaa-muotoisesti lapsen luonnollisessa toimintaympäristössä, sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön mahdollisuutta konsultoida perheiden palveluiden ammattilaisia matalalla kynnyksellä. Toimijat osallistuvat lisäksi iltatapahtumiin päiväkodilla ja avoimiin perhekerhoihin Perheiden talolla. Pilottihanke on esitelty LAPE-hankkeen koordinaattorin toimesta vanhemmille syyskauden alussa olleessa vanhempainillassa. Yhteistyön tarkoitus on saada perheille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle tietoa ja tukea ongelmatilanteissa. Tarvittaessa voidaan esimerkiksi antaa perheelle tukea heidän odottaessaan muiden palveluiden piiriin tai lisätutkimuksiin pääsyä. (Työryhmämuistio 1, 2018.)

Varhaiskasvatuksesta on valittu pilottiin kaksi yksikköä; Kontiopuiston päiväkotia ja avoimen varhaiskasvatuksen yksikkö Perheiden talo. Kontiopuiston päiväkodissa on yhteensä noin 50 lasta, kolmessa eri ryhmässä; 1-2 -vuotiaat, 3-5 -vuotiaat ja esikouluryhmä. Jokaisesta ryhmästä on valittu yksi työntekijä vastuuhenkilöksi pilottihankkeeseen. Perheiden palveluista pilottihankkeeseen osallistuvat perheneuvola, lastenneuvola ja perheohjaus, joista jalkaudutaan Kontiopuiston päiväkotiin ja Perheiden talolle. (Työryhmämuistio 1, 2018.) Hankkeeseen osallistuvat tahot on kuvattu kuviossa 4.

KUVIO 4. Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeen toimijat.

Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi otettuani yhteyttä Pieksämäen kaupungin perheiden palveluihin. Sieltä kerrottiin kyseisen hankkeen alkamisesta ja mahdollisuudesta tehdä siihen liittyen opinnäytetyö. Sitten keskustelimme asiasta LAPE-hankkeen koordinaattorin ja avoimen varhaiskasvatuksen ja päiväkodin esimiesten kanssa ja sovimme yhteistyöstä. Aihe oli mielestäni kiinnostava ja ajankohtainen, joten päätin lähteä mukaan tähän kehittämistyöhön ja tehdä opinnäytetyöni hankkeeseen liittyen. Olen hankkeessa mukana ulkopuolisena opinnäytetyön tekijänä ja toteutan huoltajien kyselyn sekä ammattilaisten haastattelut. Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa kehittämissuhteet pilottihankkeeseen. Tulin hankkeeseen mukaan opinnäytetyön tekijänä syksyllä 2018. Koko pilottihankkeen aikataulu ja eteneminen on kuvattu kuviossa 5.

KUVIO 5. Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeen eteneminen.

2.5 Kehittämishankkeen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa kehittämissuhteet Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen. Teen huoltajille sähköisen kyselyn ja päiväkodin, avoimen varhaiskasvatuksen sekä perheiden palveluiden ammattilaisille fokusryhmähaastattelut. Niiden avulla kartoitetaan heidän kokemuksiaan Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeesta, sekä heidän näkemyksiään siitä, mihin suuntaan sitä tulisi jatkossa kehittää. Työryhmä voi hyödyntää kehittämissuhteita jalkautuvan työn jatkon suunnittelussa.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on lisätä perheiden palveluiden ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä sekä ammattilaisten ja perheiden välistä yhteistyötä. Siten tarkoituksena on helpottaa lasten ja perheiden tuen saantia oikeaan aikaan, heidän omista toimintaympäristöissään, sekä konsultaatiotyöskentelyn avulla tukea ammattilaisia heidän työssään.

3 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

3.1 Sosiaali- ja terveystalvelut

Vaikka lasten terveydessä ja hyvinvoinnissa on tapahtunut myönteistä kehitystä viime vuosien aikana, osa heistä voi aiempaa huonommin. Ensiarvoisen tärkeässä asemassa ovat universaalit palvelut, jotka on tarkoitettu koko ikäryhmälle. Niiden tehtävänä on ehkäistä eriarvoistumista ja terveyserojen kasvamista. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 7.) Lapsiperheille tarkoitettu tuki voi olla palveluita, taloudellista tukea tai sosiaalista ja psykososiaalista tukea (Rautio 2016, 22). Peruspalveluissa säästäminen aiheuttaa lisäkustannuksia kalliiden erityispalveluiden tarpeen lisääntyessä (Salmi ym. 2012, 5).

Lapsille on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna tarjolla paljon palveluita. Niitä kuitenkin tarjotaan eri sektoreihin jakautuneiden palveluntarjoajien toimesta. Heidän käsityksensä lapsesta voivat vaihdella hyvinkin paljon sen mukaan, mitä sektoria he edustavat, ja lapsi saatetaan nähdä kapeasti esimerkiksi oppilaan tai potilaan roolissa. Lapsikäsitys vaikuttaa ammattilaisten työhön ja yhteistyöhön vanhempien kanssa, ja tällä hetkellä se on pirstaleinen. Jotta palvelujärjestelmän toimintaa saadaan muutettua lapsilähtöisemmäksi, on luotava yhteinen lapsikäsitys. Yhteisen näkemyksen löytymiseen tähdätään LAPE-hankkeessa. (Pulkkinen 2018, 5, 22.)

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita on kehitetty ennen LAPE-hanketta useissa hankkeissa tai ohjelmissa, kuten Kaste-ohjelmassa. Kehittämistä tehtiin sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen Kaste-ohjelman ensimmäisen ja toisen ohjelmakauden aikana ja tavoitteena oli hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden ja palveluiden järjestäminen asiakaslähtöisesti. (STM 2016b.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on osana laajempaa Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen -hanketta (LapsYTY) tuottanut raportin Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Raportissa on laajasti tietoa monialaisesta yhteistoiminnasta työntekijöiden näkökulmasta. Tietoa on hankittu kyselyn avulla äitiys- ja lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon, päivähoidon, esiopetuksen ja perusopetuksen toimijoilta. Tulokset osoittavat, että palvelujen yhteensovittamisessa ja eheän kokonaisuuden muodostamisessa on vielä kehittämistä työntekijöiden näkökulmasta. Eri tahojen yhteistyötä kuitenkin tehdään runsaasti ja se toteutuu melko hyvin. Yhteistyön toimivuudessa on puutteita esimerkiksi mielenterveyspalveluiden, perheneuvoloiden ja lastensuojelun kanssa. Tämä aiheuttaa haasteita ehkäisevän toiminnan kannalta. Monialaisen yhteistoiminnan tehokkaaseen toteutumiseen tarvittaisiin selkeät toimintatavat ja sopimukset kunnissa. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 5.)

LapsYTY-hankkeessa on tutkittu myös vanhempien näkemyksiä siitä, miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita. Tarkastelun kohteena ovat lasten ja perheiden palvelut kunnissa ja erityisesti keskitytään lastenneuvolaan, kouluterveydenhuollon palveluihin, päivähoidon, esiopetukseen ja perusopetuksen alkuun. Tulosten mukaan vanhemmat olivat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä palveluihin ja yhteistyöhön sosiaali- terveys- ja opetuspalveluiden ammattilaisten kanssa, mutta kehittämistarpeitakin tunnistettiin useita. Kehittämistarvetta nähtiin tuen tarpeen tunnistamisessa ja siihen vastaamisessa, lasten ja perheiden huomioimisessa tasavertaisten osallistujien roolissa ja palveluiden koordinoinnissa sekä yhteistoiminnassa erityisesti siirtymävaiheissa. Lisäksi kehittämisalueita nähtiin erityistason palveluiden saatavuudessa, henkilökunnan määrässä sekä pysyvyydessä ja palveluiden yksilöllisyydessä. (Perälä ym. 2011, 7-9.)

Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä perheille tarjottavan universaalien tuen suhteen, ja tuen saamista varten on perustettu erilaisia perhekeskuksia. Pohjolan lapset – varhainen tuki lapsille ja perheille -hankkeessa kerättiin tutkimustietoa ja hyviä käytäntöjä. Katsauksessa todetaan, että Pohjoismaissa varhaisen tuen kehittämistyöhön panostetaan, mutta työ on monesti lyhytjänteistä, esimerkiksi hankkeiden puitteissa, joiden päätyttyä tukimuoto loppuu. Tuen saaminen vaihtelee suuresti eri kunnissa. Pienissä kunnissa ei välttämättä ole resursseja toteuttaa näyttöön perustuvien menetelmien mukaista työtä, ja yhteistyötä kuntien välillä tarvittaisiin enemmän. Saattaa olla, että pystytään kouluttamaan vain pieni osa henkilöstöstä, ja henkilöstövaihdosten myötä menetelmäosaamisen ylläpitäminen hankaloituu. Tanskalaisen tutkimusraportin mukaan tehokkaalla varhaisella tuella ja vanhemmuuden vahvistamisella on erittäin suuria taloudellisia vaikutuksia. Tutkimusnäyttöön perustuvien interventioiden käyttäminen voi vaikuttaa jo lyhyenkin ajan sisällä, mutta varsinkin pidemmällä ajalla vaikuttavuutta on saatu. Kustannussäästöjä voi syntyä ja ylisukupolvinen syrjäytymiskierre voidaan saada katkaistua. Käytettyjä näyttöön perustuvia interventioita ovat olleet esimerkiksi Ihmeelliset vuodet -perhetukiohjelma ja lasten sijoittaminen sukulais-/ läheisperheeseen sijaiskotien sijasta. (Marklund & Simic 2012, 6-7, 27-31.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on kartoittanut perhekeskustoimintaa kansainvälisesti ja tarkastellut perhekeskuksia Englannissa, Alankomaissa, Pohjoismaissa ja Australiassa. Perhekeskukset on eri maissa järjestetty eri tavoin ja niiden sisällössä ja kohderyhmissä on isoja eroja. Tutkimustiedot eivät ole vertailukelpoisia, mutta perhekeskustoiminnasta saadut kokemukset olivat selvityksen mukaan suurimmaksi osaksi myönteisiä. (Kanste, Joronen, Halme, Perälä & Pelkonen 2018, 5,8.)

Alankomaissa perhekeskuksia kutsutaan nimellä Parent and Child Centre (PCC). Niihin kuuluu lääkäri-, hoitaja- ja äitiysneuvolapalveluita ja varhaiskasvatusta. Palvelut on

yhdistetty ja ne muodostavat moniammatillisia keskuksia naapurustossa. Tutkimuksen mukaan ammattilaiset kertoivat perhekeskusten etuja olevan hoidon jatkuvuus, matala kynnys ammattilaisten välillä olla yhteydessä toisiinsa ja perhekeskusten tulevaisuus nähtiin lupaavana. Haasteena koettiin roolien epäselvyys, tiedonkulun viiveet, eriävät odotukset johtajuudesta ja vaara siitä, että ammattilaisten tarpeet dominoivat asiakkaiden tarpeita. (Busch, Van Stel, De Leeuw, Melhuis & Schrijvers 2013, 1-3.)

Norjassa perhekeskuksia on kehitetty Ruotsin mallin mukaan. Keskuksia on perustettu 150 ja niiden välillä on eroja palvelujen tarjonnassa. Keskuksissa voi olla esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolapalveluita, avointa varhaiskasvatusta, tukiryhmiä, psykologin palveluita ja terapiapalveluita. Suurimmassa osassa perhekeskuksia on muodostettu moniammatillisia tiimejä ja näyttöön perustuvia interventioita käytetään osassa keskuksista. Tutkimustulokset osoittavat, että suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä perhekeskuksiin. Vanhemmat arvostivat erityisesti niiden helppoa saavutettavuutta ja matalan kynnyksen palveluita. (Martinussen 2013, 2017.)

3.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti, tukea lapsen edellytyksiä oppimiseen ja toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen tulee toimia lapsen ja hänen vanhempansa tai muun huoltajansa kanssa yhdessä lapsen hyvinvoinnin parhaaksi ja tukea vanhempaa tai huoltajaa kasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa, tarvittaessa monialaisen yhteistyön avulla. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1:3§) Kunnan on toimittava monialaisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat opetus, liikunta ja kulttuuri, lastensuojelu ja muu sosiaalihuolto, neuvolatoiminta ja muu terveydenhuolto sekä muut tarvittavat tahot. Toimintaa voidaan kehittää yhteistyössä eri toimijoiden välillä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2:7§)

LAPE-hankkeen myötä on alettu yhä enemmän puhumaan monitoimijaisuudesta yhteistyön muotona. Ammattilaisten ja huoltajien yhteistyöstä varhaiskasvatuksessa on jo aiemmin käytetty kasvatuskumppanuus-käsitettä. Kekkonen on tutkinut väitöstutkimuksessaan kasvatuskumppanuutta ja sitä, millaisia merkityksiä puhuvat vanhempien ja kasvattajien välisessä yhteistyössä tuottavat kasvatuskumppanuudelle. Kasvatuskumppanuus nähdään osana yhteiskunnan kehitystä, ja siten myös yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat perheen ja päivähoidon tehtäviin ja suhteisiin. Tutkimuksen mukaan toimivaa yhteistyötä edesauttavat kasvattajien tietoisuus perheiden tasavertaisuudesta, kumppanuuteen perustuvan kasvatusyhteistyön rakentaminen vaiheittain ja kommunikaation merkityksen

huomioiminen. Kasvatuskumppanuus rakentuu parhaimmillaan dialogisessa vuoropuhe- lussa kaikkien lapsen kasvatuksessa ja hoidossa osallisina olevien osapuolten välillä, ot- taen myös lapsen mukaan vuoropuheluun. Kasvatuskumppanuuden kehittämisessä tär- keä kysymys on se, miten varhaiskasvatuksessa tulkitaan perheiden erilaiset arvot, asen- teet ja tuen tarpeet. Nähdäänkö ne osaamattomuutena ja heikkoutena, vai vanhemman yhteistyöaloitteina hänen omaa lastansa koskevan asiantuntemuksensa vahvistamiseksi. (Kekkonen 2012, 9, 189, 200.)

Kaukoluoto (2010, 242-243, 238) on tutkinut väitöskirjassaan varhaiskasvatuksen yhtei- söllistä kehittämistä. Yhteisöllisen kehittämisen tulisi tähdätä hyödyttämään koko var- haisikäisten ryhmää, heidän vanhempiaan ja yhteiskuntaa. Nykyinen, pirstaleinen järjes- telmä tulisi korvata korkeatasoisella, pedagogisesti järjestetyllä varhaiskasvatusjärjestel- mällä. Kaukoluoto kehitti tutkimuksensa tuloksena varhaisen tuen päiväkodin toimintakon- septin. Varhaisen tuen päiväkodin perustamisessa olisi oleellista aito sitoutuminen var- haisikäisten lasten näkökulmaan. Monitahoisen yhteistyön ja yhteisöllisen toiminnan avulla päiväkotit voitaisiin uudistaa siten, että se hyödyttäisi lasta entistä syvämmällä. Nykyisessä järjestelmässä ongelmana on Kaukoluodon mukaan se, että se on järjestetty työelämän ja vanhempien tarpeista lähtien.

Hoppari on kartoittanut pro gradussaan moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kokemana. Tutkimuksessa selvitetään mikä edistää ja mikä hankaloittaa yhteistyötä. Tu- losten mukaan yhteistyötä edistää yhteinen tahtotila, tapaamiset säännöllisesti, luottamus, työnjako ja rakenteiden toimivuus. Yhteistyötä puolestaan hankaloittaa tiedon jakamiseen liittyvät käytännöt, henkilöstön vaihtuvuus ja muutokset organisaatiossa. (Hoppari 2014, 7, 49.) Romppainen puolestaan on pro gradussaan tutkinut moniammatillista yhteistyötä es- täviä ja edistäviä tekijöitä lastensuojelutarpeen selvitystyössä. Romppaisen mukaan yh- teistyötä estävät ja edistävät tekijät voidaan jakaa rakenteellisiin ja organisoitumiseen liit- tyviin ja yksilötason suhteisiin liittyviin seikkoihin. Rakenteet voivat edistää moniammatil- lista yhteistyötä suuntaamalla riittävästi resursseja, jotta tapaamisia ja kokoontumisia voi- daan järjestää. (Romppainen 2015, 87-88.)

3.3 Varhainen tuki

Varhaista tukea ja varhaista puuttumista on käsitelty erilaisissa yhteyksissä ja eri merkityksissä. Viime vuosina varhainen tuki on tullut erityisesti LAPE-hankkeen myötä esille. Varhaisen tuen työn tarkoitus on tunnistaa riskitekijöitä, jotka uhkaavat lapsen hyvinvointia ja puuttua niihin ennen kuin niistä tulee suuria ongelmia. Lindqvist näkee varhaisen puuttumisen ja -tuen palveluiden olevan jatkoa yleisille hyvinvointipalveluille. Varhaisen tuen toteuttamisessa on tärkeää asiakaslähtöisyys ja asiakkaan näkeminen toimijana, ei passiivisena avun saajana. Asiakasnäkökulma tulisi huomioida siinä, mitä apua annetaan, missä se tapahtuu ja millä tavalla. Varhaista tukea on tavoitteena antaa asiakkaan arjessa ja toiminta voi olla yksilö- ja yhteisötasolla tapahtuvaa. (Lindqvist 2008a, 11-12, 15,17.) Perheiden huolia voi vähentää jo tietoisuus siitä, että tukea on saatavilla ja sitä voi pyytää. Vaikka varhainen tukeminen on usein pyrkimyksenä, käytännössä työskentely alkaa monesti harmillisen myöhään. (Rautio 2016, 132.)

Lindqvist (2008b.) on käsitellyt varhaista tukea lisensiaatintyössään, jossa hän on kartoittanut varhaisen tuen työtä Helsingin kaupungin sosiaaliviraston perhekeskuksissa. Lindqvistin aineistosta nousi esille runsaasti varhaisen tuen työmuotoja työntekijöiden kuvauksina. Työmuodot jakaantuivat suoran asiakastyön muodoiksi ja välillisen asiakastyön muodoiksi. Suoraa asiakastyötä olivat muun muassa perhekohtainen työ ja ryhmämuodossa tehtävä työ. Välillistä asiakastyötä olivat moniammatillinen työ ja verkostotyö sekä varhaisen tuen vahvistaminen työotteena. Työntekijät arvioivat, että vaikuttavia työmuotoja olivat varsinkin perhekohtainen ja ryhmämuotoinen työ, joita tehtiin omasta perustehtävästä lähtöisin.

Statham ja Smithin (2010) mukaan varhaisella interventiolla tarkoitetaan yleisimmin ehkäiseviä interventioita, jotka eroavat toisistaan siinä, missä vaiheessa ne tehdään ja miten interventiota tulkitaan. He jakavat interventiot ehkäiseviin, suojeleviin ja terapeuttisiin/tukeviin interventioihin. Interventio voi pyrkiä ehkäisemään ongelman syntymistä tai sen kehittymistä pahemmaksi. Suojeleva varhainen interventio voi pyrkiä suojelemaan johonkin riskiryhmään kuuluvia riskeiltä. Tukevat tai terapeuttiset varhaiset interventiot kohdistuvat pieniin tuen tarpeisiin ennen kuin ne ehtivät muuttua isommiksi. Tarkoituksen mukaista olisi, että tuen tarve ja interventio ovat tasapainossa suhteessa toisiinsa, eikä niiden välillä ole suurta eroa. (Rautio 2016, 29-30.) Hämäläinen jakaa interventiot lastensuojelullisiin interventioihin ja ennaltaehkäiseviin interventioihin. Ennaltaehkäisevät interventiot voivat olla tukea ja neuvontaa kasvatukseen liittyvissä asioissa ja niiden tavoitteena on vahvistaa lasten hyvinvointia. (Rautio 2016, 29.)

Halme, Perälä ja Laaksonen (2010, 6, 17) tekivät järjestelmällisen katsauksen yhteistyöinterventtioiden vaikuttavuudesta lapsiperhepalveluissa. Tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät ohjaavat yhteistyötä ammattilaisten keskuudessa ja ammattilaisten ja perheiden välillä, sekä miten vaikuttavia nämä yhteistyöinterventiot ovat. Suurin osa yhteistyöinterventioista toteutui tilanteissa, joissa lapsella jo oli kehityksen, oppimisen tai käyttäytymisen ongelmia. Yhteistyöinterventtioiden muotoja olivat muun muassa moniammatillinen työskentely, konsultaatiotyöskentely, ohjaus, koulutus, palveluiden vieminen kotiin ja vanhempien osallisuuden lisääminen. Interventtioiden avulla oli saatu aikaan ainakin lieviä myönteisiä vaikutuksia, mutta tutkimustietoa vaikuttavuudesta tarvitaan lisää.

Ennaltaehkäiseviä palveluita on supistettu kunnissa ja sen seurauksena ongelmia ei välttämättä huomata ajoissa. Joudutaan turvautumaan korjaaviin palveluihin hyvinvointia edistävien sijasta. Yhteiskunnallisten muutosten takia hyvinvointipalveluiden kehittämisessä on välttämätöntä tehdä moniammatillista yhteistyötä. Sen onnistumisen edellytyksiä ovat suunnitelmallisuus ja johtaminen. Jos yhteistyökäytännöt eivät ole toimivia, lasten ja perheiden avun saaminen oikeaan aikaan voi vaikeutua. Tiedonkulku ja palveluiden hajanaisuus saattavat muodostua ongelmiksi erityisesti siirtymävaiheissa. (Halme ym. 2010, 17-18, 25-26.) Yhteiskunnassa tehdään nykyään paljon projektiluonteista työtä ja myös lapsiperheiden tukea järjestetään yhä useammin erilaisten projektien muodossa. Projektien avulla voidaan mahdollisesti juurruttaa uusia toimintatapoja osaksi peruspalveluita. Kun hanke päättyy, uudet toimintamallit voivat jäädä pysyväksi osaksi palvelurakenteisiin, mutta saattaa myös olla, että toiminta hiipuu hankkeen myötä, vaikka tarvetta palvelulle olisi edelleen. (Rautio 2016, 46.)

Rautio (2016, 9, 19-20, 113-117) on tutkinut neuvolan perhetyötä vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Hänen tulostensa mukaan vanhemmille avun pyytäminen ja palveluiden piirissä oleminen voivat herättää monenlaisia, ristiriitaisiakin tunteita, kuten häpeää ja voimattomuutta. Vaikka kyse olisi varhaisesta ja ennaltaehkäisevästä tuesta, vanhemmat voivat kokea sen heitä kontrolloivana ja epäilyksenä heidän kyvyistään vanhempina. Toisaalta tuelle on tarvetta ja kotiin saadusta tuesta moni hyötyi. Neuvolan perhetyöntekijää pidettiin luottamusta herättävänä, eikä tuen vastaanottamista neuvolasta koettu leimaavana. Luottamuksen syntyessä huolta herättävien asioiden puheeksi ottaminen helpottui. Perhelähtöisesti rakentuva työskentely antoi parhaat mahdollisuudet työntekijän ja perheen välisen kumppanuuden syntymiselle. Hyvin toimiva kumppanuus vaatii ammattilaisten aikaa ja koko perheen tasavertaista kohtaamista. Ammattilaisten välistä yhteistyötä helpottavat tiedonkulun sujuvuus ja yhteinen käsitys asiakastyöskentelystä. Haasteena ammattilaiset kokivat resurssien riittämättömyyden ja jatkuvan muutoksen ja koulutustarpeen työssään.

Erikssonin ja Arnkilin kehittämä huolen vyöhykkeistö voi olla apuna työntekijän huolen herätessä. Vyöhykkeiden avulla työntekijä voi arvioida oman osaamisensa riittävyyttä ja mahdollista lisätuen tarvetta. Lasten ja nuorten tilanteissa tarvitaan usein yhteistyötä ja vyöhykkeet voivat olla apuna yhteisen näkemyksen löytämisessä. Ensimmäisellä alueella asiat ovat kunnossa, eikä huolta ole. Alueella 2-3 huoli on pientä ja työntekijä kokee sen olevan hänen ammattitaidollaan tuettavissa ja varhaisella puuttumisella autettavissa. Alueet 4-5 ovat harmaalla vyöhykkeellä ja huoli on kasvavaa, eivätkä omat keinot enää riitä. Tarvitaan lisää voimavaroja auttamiseen. Kun ollaan alueella 6-7 lapsi tai nuori on ilmeisessä vaarassa. Tässä vaiheessa työntekijän on pakko toimia ja ottaa yhteyttä asianmukaisiin tahoihin lapsen tai nuoren auttamiseksi. (Eriksson & Arnkil 2012, 25-26.)

Myönteinen tunnistaminen on tutkimukseen perustuva menetelmä ja vaihtoehtoinen ajattelutapa, joka on kehitetty osana Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys -tutkimusohjelman hankkeita. Se perustuu lasten ja nuorten arjessa tapahtuvaan myönteiseen vahvistamiseen ja sitä voidaan toteuttaa lasten ja nuorten parissa tehtävässä ammatillisessa toiminnassa. Siinä ei lähdetä liikkeelle ongelmasta, vaan lähtökohtana on vahvistaa kaikkien lasten ja nuorten toimijuutta arjen yhteisöissä. Kohtaamisessa korostuu yhdenvertaisuus. Myönteisen tunnistamisen elementtejä ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. (Kallio, Korkiamäki & Häkli 9-11, 224-225)

3.4 Matalan kynnyksen palvelut

Matalan kynnyksen palveluilla yritetään saavuttaa niitä, jotka muuten jäisivät palveluiden ulkopuolelle. Kynnys hakeutua niihin on normaalia matalampi, joten asiakkailta vaaditaan vähemmän hakeutumiseen. Matalan kynnyksen palveluiden määritelmä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Maksuttomuus, aukioloajat tai saavutettavuus eivät välttämättä vielä riitä madaltamaan kynnystä. Kynnyksiä saattavat muodostaa myös leimautumisen pelko, valvonta, liian suuret tavoitteet hoidolle tai päiheteettömyys. Matalan kynnykset palveluita on kehitetty eri asiakasryhmille, kuten syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, yksinäisille vanhuksille ja päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville sekä lapsiperheille. Lapsiperheille tarjottava tuki on ollut esimerkiksi perhekahviloiden muodossa. Matalan kynnyksen palveluiden avulla voidaan edistää sosiaalista osallisuutta. Oikeus saada palveluita ei vielä tarkoita, että kaikki saisivat niitä. Esteinä voivat olla puutteelliset tiedot ja voimavarat hakeutua palveluihin. Syitä voivat olla myös häpeä, terveydelliset esteet, moniongelmaisuus tai akuutti pienimuotoinen palvelutarve. Palveluihin hakeutuminen voi estyä pitkien jonojen takia tai siksi, että palveluntarjoajaa on vaikeaa tavoittaa. On myös muistettava, että asiakkaan ja palvelun tarjoajan käsitykset siitä, mikä on matala kynnyks voivat olla erilaiset.

Etukäteen on vaikeaa tietää, kuinka paljon asiakkaita palvelu tavoittaa. Ajan myötä kohderyhmä ja sen tarpeet tulevat tutuiksi. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1-3.)

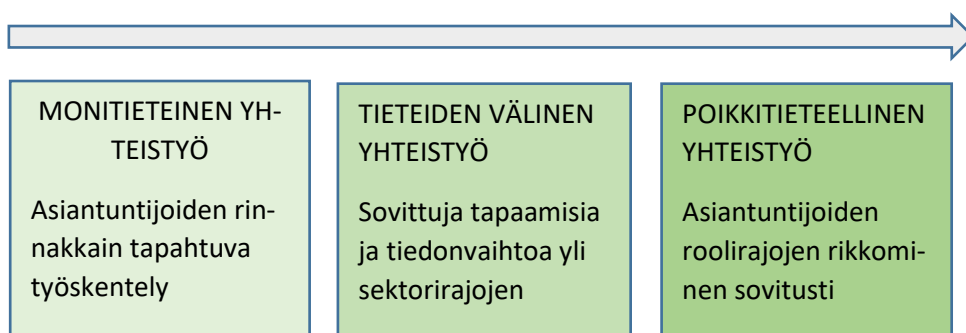
Matalan kynnyksen palveluiden yleisimpiä ominaispiirteitä ovat asiointi ilman ajanvarausta, kohderyhmälle sopiva aika ja sijainti, maksuttomuus, byrokratian vähentäminen ja palvelujen tarjoaminen kaikille, riippumatta esimerkiksi asuinpaikasta. Palveluissa korostetaan asiakaslähtöisyyttä. Tavoitteena on varhainen puuttuminen ja huolten puheeksi ottaminen helpommin leimaantumatta. Matalan kynnyksen palveluissa on helpompaa pyytää apua myös pieniin huolenaiheisiin. Usein matalan kynnyksen palveluissa yhdistyvät useat eri palvelut. (Leemann & Hämäläinen 2015, 4-5.)

4 YHTEISTYÖ ERI TOIMIJOIDEN VÄLILLÄ

4.1 Moniammatillisuus ja monialaisuus

Sosiaali- ja terveysalalla on jo kauan yritetty siirtyä organisaatiolähtöisestä toimintatavasta asiakaslähtöisempään suuntaan. Perinteisestä asiantuntijuutta korostavasta mallista pyritään kohti moniammatillista yhteistyömallia. Moniammatillisessa mallissa asiantuntijuutta jaetaan ja asiakkaan tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. (Isoherranen 2012, 66-69.) Moniammatillisuus-käsitettä käytetään laajasti ja sille on olemassa lukuisia erilaisia määritelmiä. Sitä voidaan tarkastella myös eri tasojen avulla, joissa yhteistyön muoto ja määrä eroavat.

Yhteistyö lisääntyy

KUVIO 6. Moniammatillisen yhteistyön eriasteiset yhteistyömuodot asiantuntijoiden näkökulmasta tarkasteltuina. (Mukaillen Kontio 2013, 18)

Isoherranen on kehittänyt oman määritelmänsä moniammatillisesta yhteistyöstä. Siinä keskiössä on asiakaslähtöinen työskentely ja asiakkaan kokonaistilanteen huomioiminen sekä asiantuntijoiden tiedon ja taidon kokoaminen yhteen. Vuorovaikutteisen työskentelyn avulla luodaan yhteinen tavoite ja jaettu ymmärrys asiakkaan tilanteesta ja hänen tarvitsemistaan toimenpiteistä. Asiakas ja hänen läheisensä voivat tarpeen mukaan osallistua keskusteluihin. Tietoa kootaan yhdessä sovittujen toimintaperiaatteiden mukaan. (Isoherranen 2012, 19, 22.) Määttän määritelmän mukaan moniammatillinen yhteistyö on eri ammattikuntien välistä yhteistyötä, jonka pyrkimyksenä on yhteisen päämäärän saavuttaminen jakamalla tietoja, taitoja, tehtäviä, kokemuksia ja toimivaltaa. Moniammatillinen yhteistyö -käsite voi tarkoittaa organisaation sisäistä tai organisaatioiden välistä yhteistyötä. Sillä voi olla erilaisia vakiintuneita tai satunnaisia muotoja. Käsitteellä viitataan laajasti erilaisiin toimintoihin, joissa eri ammattien edustajat jollain tavalla ottavat toisensa huomioon ja kohtaavat. Määttä toteaa, että ammattilaisten yhteistyön vaarana on turhautuminen, jos tavoitteet ovat epärealistisen laajoja. Usein toimijoiden intressit ovat erilaisia ja arvot ovat keskenään ristiriidassa. (Määttä 2007, 15-16, 56.)

Pärnä (2012, 4, 50) on tutkinut väitöstutkimuksessaan moniammatillista yhteistyötä lapsiperheiden varhaisen tukemisen näkökulmasta lastensuojelun kontekstissa. Hän määrittelee moniammatillisen yhteistyön tarkoittavan sitä, että erilaisista koulutuksista, ammattinimikkeistä ja taustayhteisöistä tulevat työntekijät tekevät mahdollisimman hyvää yhteistyötä asiakkaan parhaaksi. He tuovat yhteiseen käyttöön ammattinsa erityisosaamisen ja tiedon ja kohtaavat asiakkaat sekä toiset ammattiryhmät joustavasti. Moniammatillisen yhteistyön ajatellaan usein liittyvän asiakastilanteisiin, jotka ovat erityisen vaativia ja joissa asiakkaan tilanne edellyttää ammattilaisten yhteistyötä. Nykyään sosiaali- ja terveydenhuollossa suuntauksena on kuitenkin moniammatillisen yhteistyön roolin korostuminen myös ennaltaehkäisevän työn piirissä, kuten lapsiperheiden varhaisen tuen palveluissa ja lastensuojelun ehkäisevässä työssä.

Pärnän tutkimustulosten mukaan yhteistyön käynnistymisen edellytyksiä ovat asiakaslähällisen yhteistyötarpeen tunnistaminen ja siitä nouseva yhteistyötahto. Luottamuksen kehittyminen toimijoiden välille helpottaa moniammatillisen yhteistyöprosessin käynnistymistä ja edistymistä. Tärkeää on myös hahmottaa toiminta tavoitteellisena ja prosessimaisena. Moniammatillinen yhteistyö voidaan nähdä prosessina, jossa jaetaan resursseja, vastuuta ja osaamista. Prosessin kehittäminen yhteistyön avulla auttaa sisäistämään ja juurruttamaan uusia yhteistyökäytäntöjä työyhteisöihin. Pärnä korostaa moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tärkeyttä, jotta lapsille, nuorille ja perheille voitaisiin tarjota laadukkaita palveluita lähellä heidän toimintaympäristöään. (Pärnä 2012, 6.)

Isoherranen on tutkinut väitöstutkimuksessaan moniammatillisen yhteistyön kehittämistä sairaalaympäristössä. Hänen mukaansa nykyään kohdattavien ongelmien monimutkaisuuden takia ammattilaiset ovat aiempaa riippuvaisempia toisistaan ongelmien ratkaisemisessa. Pääallekkäisyys ja ristiriitaisuudet työskentelyssä aiheuttavat usein tehottomuutta ja sekaannuksia. Asiakkaat ja heidän läheisensä toivovat lisäksi enemmän tietoa ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Isoherranen on kehittänyt tutkimustulostensa pohjalta moniammatillisen yhteistyön kehittämismallin, joka kuvaa moniammatillisen yhteistyön haasteita sosiaali- ja terveysalalla. Mallissa käsitellään laajasti moniammatillista yhteistyötä ja siinä on kolme eri tasoa. Ensimmäisen tason muodostavat taustalla vaikuttavat esiedellytykset, joita ovat yhteiskunnalliset ja koulutukseen liittyvät päätökset ja ratkaisut, kuten lainsäädäntö. Esiedellytysten kanssa ensimmäisellä tasolla ovat varsinaiset edellytykset, joihin kuuluvat organisaatio, eri professiot ja koulutukset. Toinen taso on muutosprosessin toteutus omassa toimintaympäristössään ja tiimien, roolien ja vastuiden jakaminen. Kolmas taso on yksilötaso ja siihen kuuluvat kunkin tiimin jäsenen yhteistyötaidot. (Isoherranen 2012, 30, 149-152.)

Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä ja Paavilainen (2017, 200, 209) ovat tutkineet moniammatillisen yhteistyön muutoksia ja kehittämistarpeita lasten ja nuorten auttamisessa, eri auttajatahojen näkökulmista. Heidän tutkimuksensa liittyy Välittämisen koodi -hankkeeseen, jossa kehitettiin uudenlaista moniammatillista työtapa, joka tähtää lasten ja nuorten auttamiseen varhaisen tuen avulla. Siinä huolen herätessä lasten ja nuorten vanhemmat tai nuoret itse voivat sähköisesti ilmoittaa tuen tarpeesta etsivälle nuorisotyölle. Ammattilaisetkin voivat huolen havaitessaan tehdä yhteistyöpyynnön. Valtakunnallisesta palvelusta pyyntö ohjautuu automaattisesti oikeaan kuntaan ja sen etsivälle nuorisotyöntekijälle. Leppäkosken ym. tutkimustulosten mukaan vuosien 2014 ja 2016 välillä muutosta oli tapahtunut siinä, että vastaajat kokivat yhteistyökumppanit helpommin lähestyttäviksi ja he tunsivat paremmin toistensa työn sisältöä.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan yhteistyötä eri hallinnon- ja tieteenalojen välillä. Parhaimmillaan monialaisessa yhteistyössä erilaiset osaamiset yhdistyvät. Haasteena on kuitenkin edelleen palvelujärjestelmän jäykkyys, eivätkä yhteiset tavoitteet aina ole selvillä, vaikka yhteistyötä tehdäänkin. LasSe Lastensuojelutarpeen selvityksen kehittäminen -hankkeessa kehitettiin monialaista yhteistyötä vuosina 2013-2015. Kehittämistä pohdittiin ja tehtiin lastensuojelun työntekijöiden ja heidän keskeisten yhteistyötahojensa osalta. Tavoitteena oli lastensuojelutarpeen arvioinnissa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Hankkeen tulosten mukaan monialaisessa yhteistyössä on tapahtunut kehitystä, mutta muutos on hidasta ja tarvitaan edelleen toimintakulttuurin muutosta ja aitoa yhdessä tekemistä. (Tuomela-Jaskari 2016, 75, 77.)

Mönkkönen, Kekoni ja Pehkonen (2019, 13, 16, 20-21, 112, 145) nostavat moniammatillisen ja monitieteisen työskentelyn keskeisiksi käsitteiksi yhteistyön ja -toiminnan, dialogisen vuorovaikutuksen ja rajojen ylittämisen. Rajapinnoista puhutaan nykyään moniammatillisen yhteistyön yhteydessä ja sillä viitataan työtehtävien väliin jäävään alueeseen. On myös muistettava, että sosiaali- ja terveysalalla resurssit ovat rajallisia ja työntekijöiden voi olla vaikeaa irrottautua moniammatilliseen työskentelyyn. Se voidaan kokea ylimääräisenä rasitteena muun työn lisäksi. Organisaation ja johtajan pitäisi järjestää työntekijöille aidot mahdollisuudet osallistua moniammatilliseen yhteistyöhön. Kaikissa tilanteissa moniammatillinen työskentely ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Liian ison ryhmän verkostopalaverit saattavat olla haastavia tai työskentelyä voi haitata liiallinen kiire.

Yhteistyössä on välttämätöntä olla yhteinen tavoite. Tavoitteiden laatiminen saattaa olla haasteellista, ja siihen tarvitaan vuorovaikutusta ja aikaa. Luottamus toimijoiden välillä on tärkeää yhteistyön luomisessa. Airan tutkimustulosten mukaan toimivaa yhteistyötä organisaatioiden välillä voidaan luonnehtia vuorovaikutussuhteiden hallinnan, tiimien

prosessien hallinnan ja verkostojen hallinnan kautta. Yhteistyö toteutuu keskeisesti vuorovaikutussuhteissa ja myös tiimit sekä verkostot pitävät sisällään vuorovaikutussuhteita. Toimiva yhteistyö sisältää odotuksen tuloksellisuudesta, ja yhteistyötä pitäisi arvioida suhteessa siitä saatuihin tuloksiin. Tuloksena voi olla konkreettinen tai abstrakti tuotos. Abstraktien tuotosten arvioiminen on haastavampaa, sillä tuloksia ei pysty helposti mittaamaan ja niitä voi olla odotettavissa vasta pitkän ajan kuluttua. (Aira 2012, 46-50, 130-133.)

Yhteistyön johtaminen vaatii johtajalta paljon ja hän myös pystyy edistämään yhteistyötä paljon. Johtajuuteen tulisi sisältyä aktiivista vuorovaikutusta ja yhteydenpitoa eri tavoin. Johtajan tehtävä on myös antaa palautetta ja tukea tiimin kehittämistä. Jos nimettyä johtajaa ei ole, tiimin jäsenille jakaantuu johtamisvastuuta ja voi olla, että osa heistä ottaa muita suuremman johtamisvastuun. (Aira 2012, 140.)

Toikko (2012, 155-157, 164) muistuttaa, että sosiaalipalveluita tuotetaan yleensä useamman toimijan avulla ja palvelujärjestelmääkin tulisi tarkastella useamman kuin yhden organisaation näkökulmasta. Palveluita tuottavat erilaiset viralliset ja epäviralliset toimijat yhdessä ja palveluiden kehittäminenkin on verkostomaista toimintaa. Voidaan puhua toimijalähtöisestä kehittämisestä tai yhteiskehittämisestä, jossa useat toimijat ovat osallisina. Tärkeää on toimijoiden välinen avoimen keskustelun ja neuvottelun prosessi, jossa he voivat tuoda näkemyksiään esiin. Neuvottelun jälkeen tulee käytännön toiminnan vaihe, jonka jälkeen jatketaan neuvottelua. Vaiheet seuraavat toisiaan. Omaa toimintaa myös arvioidaan kriittisesti. Asiakkaiden osallisuus kehittämisprosessissa on keskeistä.

Sosiaali- ja terveysalalla perinteinen asiantuntijuus on muutoksessa ja uudenlaista asiantuntijuutta ja moniammatillista työtappaa tarvitaan useissa nykyisin kohdattavissa haasteissa. Useiden alojen yhdistettyä asiantuntijuutta tarvitaan esimerkiksi lasten ja perheiden palveluissa ja syrjäytymisen vastaisessa työssä. Yhteistyötä tulisi tehdä joustavasti asiakkaan tilanteen vaatimalla tavalla. Pitäytyminen yhdessä samassa mallissa ei ole tarkoituksenmukaista, ja joustavuutta tarvitaan sekä organisaatio-, tiimi- että asiantuntijatasolla. Haasteita voi lisätä henkilökunnan suuri vaihtuvuus, ja silloin erityisen tärkeää on asiakasta koskevan tiedon kulku ja saatavuus kaikille tarvittaville tahoille. (Isoherranen 2012, 66-67.)

Moniammatillisuuden kehittyessä syntyvä uusi asiantuntijuus on luonteeltaan dynaamista ja enemmän kontekstisidonnaista. Aiemmat tarkat rajat muuttuvat joustavammiksi ja rooleja täytyy määritellä uudelleen. Asiantuntijuus muotoutuu asiakkaiden tarpeiden, asiantuntijan omaamien resurssien ja motivaation pohjalta. (Isoherranen 2012, 153-154)

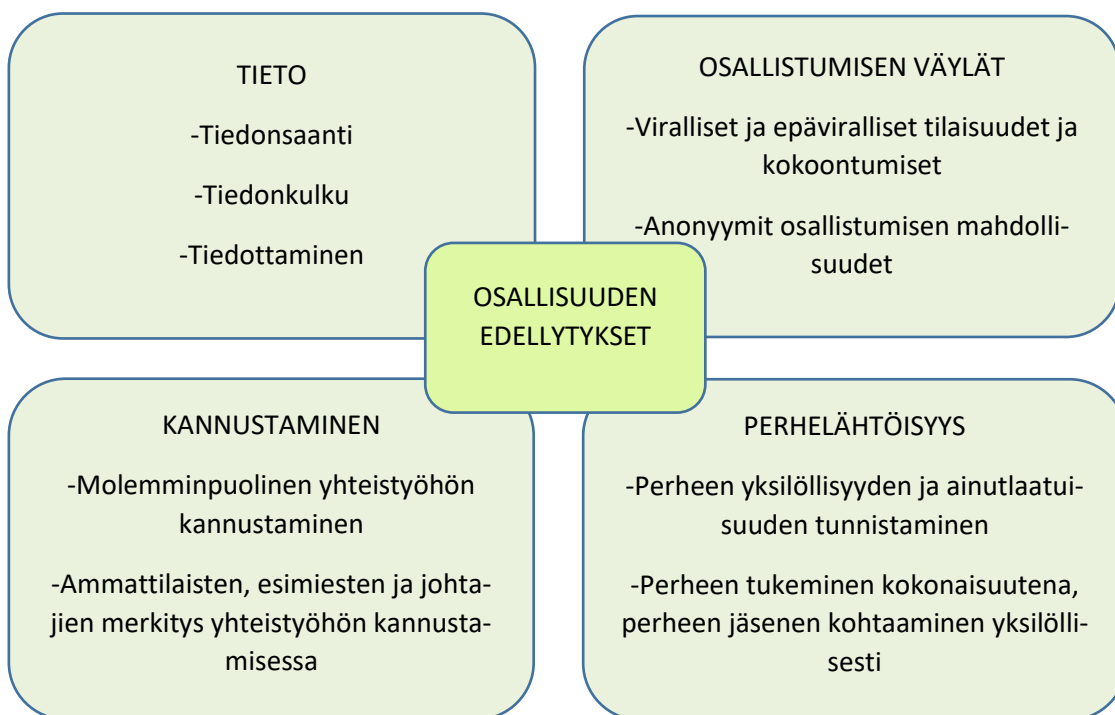
Peltomäki, Harjumäki ja Husman (2002) ovat Isoherrasen (2012, 67) mukaan vertailleet auttamistyön asiantuntijuuden uuden ja vanhan käsityksen eroja ja muutostarpeita. Muutostarpeet tulisi huomioida jo koulutuksessa. Eroja on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Auttamistyön asiantuntijuus uuden ja vanhan käsityksen mukaan. (Mukailen Peltomäki ym. 2002, Isoherrasen 2012 mukaan)

VANHA KÄSITYS	UUSI KÄSITYS
Ammattikuntaakohtainen asiantuntijuus	Ammattikuntien väliset rajat madaltuvat ja niitä ylitetään
Ammattikunnan yksinoikeus työtehtäviin ja ongelmien määrittelyyn	Monet eri asiantuntijuudet ja monet eri ongelman määrittelyt samalla asialle
Asiantuntijuuksien kamppailu omasta tilasta	Asiantuntijuuksien yhteistyö ja verkostoituminen
Asiantuntija ”lainsäätäjänä”	Asiantuntija ”tulkitsijana”
Asiantuntijoiden hierarkkiset suhteet toisiinsa ja ei-asiantuntijoihin	Vertikaalinen neuvottelu asiantuntijoiden ja ei-asiantuntijoiden välillä
Professionaalisesti määritelty, stabiili työn kohde	Tilannekohtaisesti neuvoteltava vuorovaikutuksellinen asiantuntijuus
Kaavamaiset ongelmat ja valmiit ratkaisut	Tilannekohtaisesti neuvoteltavat ongelmat ja ratkaisut
Asiakas asiantuntijan toiminnan kohteena	Asiakas subjektina

4.2 Monitoimijaisuus ja yhteistyö perheiden kanssa

Lasten ja perheiden osallisuudesta ja yhteistyöstä ammattilaisten kanssa on puhuttu pitkään palveluiden kehittämisen yhteydessä, mutta yhteistyön toteutuminen käytännössä on epävarmaa. Hyvinvointityö painottuu usein sosiaali- ja terveyssektorille ja varhaiskasvatuksen sekä koulun rooli jää vähäiseksi, vaikka ne ovat merkittävä osa lasten, nuorten ja perheiden arkea. Varhaiskasvatus ja koulu ovat myös ympäristöjä, joissa osallisuus voi toteutua. Ne tuottavat tärkeää tietoa lapsesta tai nuoresta ja sitä kannattaa hyödyntää yhteistyössä. Kallinen ym. ovat tutkineet lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja keränneet tutkimusaineistoa Lapin alueella sekä lapsilta ja perheiltä, että ammattilaisilta. Heidän aineistonsa pohjalta nousi esiin neljä tekijää, joita osallisuuden toteutuminen edellyttää. Tarvitaan tietoa, osallistumisen väyliä, kannustusta ja perhelähtöisyyttä. (Kallinen ym. 2018, 15, 20.) Nämä edellä mainitut osallisuuden edellytykset on kuvattu Kuviossa 7.

KUVIO 7. Osallisuuden edellytykset. (Mukaiillen Kallinen ym. 2018, 20)

Osallisuutta ja sen toteutumista voidaan tarkastella myös eri tasojen kautta. Osallisuutta voi olla yksilön osallisuus omassa asiassa asiakkaan roolissa, osallisuus palveluiden kehittämisessä palvelunkäyttäjänä tai osallisuus kansalaisen roolissa yhteiskunnan ja yhteisön asioissa. Osallisuus voi toteutua käytännössä yksinkertaisesti asiakkaiden mielipiteiden kysymisessä ja kuulemisessa ja tiedottamisessa heitä koskevissa asioissa.

Osallisuustyöskentelyn onnistuminen edellyttää Orasen mukaan johdon sitoutumista, työntekijöiden intoa ja avoimuutta kokeilla uutta, resursseja ja tavoitteellisuutta. Johdon rooli on tukea osallisuuden toteutumista ja jatkuvuutta. On syytä huomioida, että asiakkaiden saaminen mukaan kehittämistoimintaan vaatii sekä taloudellisia resursseja, että aikaa. (Oranen 2013, 122-125.)

Monitoimijaisuus ja monitoimijainen arviointi ovat olleet paljon esillä LAPE-hankkeeseen liittyen. Monitoimijaisuus on liitetty erityisesti lastensuojelutyöhön ja LAPE:ssa on kehitetty monitoimijainen lastensuojelun perhetyön malli. Siinä kuvataan koordinoitua, kokonaisvaltaista työskentelyä, joka pohjautuu yhteiseen asiakassuunnitelmaan. Tällä pyritään parantamaan nykyistä tilannetta, jossa lapsen ja perheen saama apu saattaa olla päällekkäistä, koordinoimatonta ja epätarkoituksenmukaista. Yhteensovitetulle, monialaiselle tuelle on todettu olevan tarvetta, mutta sen toteutuminen on vielä puutteellista. Toimintakulttuurin muutosta ja sitoutumista monitoimijaiseen työhön tarvitaan. (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 22, 56.)

LAPE:ssa monitoimijaista arviointia on kehitetty siten, että siinä keskiössä on lapsi, hänen tarpeensa ja kokemuksensa omasta tilanteestaan. Monitoimijaisen arvioinnin avulla selvitetään lapsen ja hänen perheensä avuntarvetta kokonaisvaltaisesti. Perheen toimijuus ja näkemykset huomioidaan. Monitoimijuus voi toteutua konsultoimalla muita ammattilaisia, kokoamalla tietoa ja arvioinnin tekemisellä työparin tai ryhmän kesken. Monitoimijaista arviointia voidaan toteuttaa erityis- ja vaativan tason palveluiden lisäksi myös matalan kynnyksen palveluissa. Se voi olla esimerkiksi seurantaa ja arviointia neuvolassa, perheneuvolassa ja varhaiskasvatuksessa. Monitoimijaista arviointia tukee yhteensovittava johtaminen, joka luo toimivia käytäntöjä arvioinnin toteuttamiseen. Siten työskentely muodostaa perheille yhtenäisen arvioinnin, joka jatkuu prosessina, jossa perhe saa apua ja tukea. (Kumpulainen 2017.)

Petrelius ja Aaltio (2017, 21-23.) linjaavat, mitä onnistunut palveluiden integraatio voi tarkoittaa paikallisella tasolla. Siihen kuuluvat kattavat ja saavutettavat universaalipalvelut. Perheet saavat riittävästi tietoa palveluista ja ne ovat monipuolisia. Palveluissa on otettu huomioon erilaiset asiakasryhmät ja huomioitu maantieteellinen saavutettavuus, unohtamatta kielellistä ja kulttuurillista saavutettavuuden näkökulmaa. Onnistuneeseen integraatioon kuuluu myös se, että lapsi ja perhe saavat apua tai ohjausta eteenpäin sitä kautta mihin he hakeutuvat ja kaikki ovet ovat oikeita avun hakemiseen. Peruspalveluihin on matala kynnys ja niistä siirrytään sujuvasti erityispalveluiden piiriin tarvittaessa. Erityispalveluita voidaan integroida peruspalveluihin ja tarjota niitä peruspalveluiden yhteydessä. Aktiivisen työotteen avulla tavoitetaan niitä perheitä, jotka muuten jäisivät pois palveluista.

Asiakkaat otetaan mukaan palveluiden kehittämiseen ja toteutukseen. Ammattilaisten näkökulmasta tarvitaan yhteistä näkemystä ja realististen tavoitteiden asettamista sekä tukea moniammatilliseen yhteistyön vahvistamiseen. Luottamus ammattilaisten kesken ja vastuun jakaminen asiakkaista auttavat onnistumaan. Johtaminen luo edellytykset moniammatillisen yhteistyön toteutukselle ja tärkeää on pystyä raportoimaan yhtenäisen järjestelmän avulla.

Widmark, Sandahl, Piuva ja Bergman ovat tutkineet mielenterveysongelmista kärsivien lasten ja nuorten vanhempien kokemuksia yhteistyöstä ammattilaisten kanssa Ruotsissa. Heidän tutkimustulostensa mukaan toimivaan yhteistyöhön ammattilaisten ja vanhempien välillä tarvitaan luottamusta ja selkeää rakennetta. Siten vanhemmat kokevat yhteistyön heitä tukevana ja kannattelevana. Vanhemmat kuvasivat luottamuksellisen yhteistyön syntymistä edistäviä elementtejä olevan ammattilaisten saavutettavuus, riittävä tiedon saanti, osaaminen, empatia ja sitoutuminen. Yhteistyötä vahvistavia elementtejä olivat koordinaatio, kommunikaation kanavat ja oikein ajoitetut yhteistyökokoukset, joiden avulla saatiin rakennettua toimivaa yhteistyötä. Tällaisen yhteistyön avulla vanhemmille voidaan tarjota tukea ja kannattelua. (Widmark, Sandahl, Piuva & Bergman 2013, 1, 6, 15.)

Vuorenmaa on tutkinut vanhempien osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia lastensa palveluihin heidän omasta näkökulmastaan. Tutkimuksen tulosten mukaan vanhempien osallisuus heidän lastensa käyttämissä palveluissa toteutui hyvin. Palveluiden kehittämisessä osallisuus sen sijaan arvioitiin keskinkertaiseksi ja sitä tulisi vahvistaa jatkossa. (Vuorenmaa 2016, 18, 67, 75.)

Honkanen, Poikolainen ja Karlsson ovat tutkineet millaisia kokemuksia lapsiperheiden vanhemmilla ja nuorilla aikuisilla on hyvinvointipalveluista. He tutkivat myös hyvinvointipalveluista saatujen kokemusten vaikutusta siihen, miten vastaajat luottavat instituutioihin. Tutkimuksessa tarkasteltiin palvelukokemuksia, joissa oli tarkoituksena ratkaista hyvinvointipalveluiden avulla vastaajalla oleva ongelma. Tulosten mukaan kokemukset kohdaksi tulemisesta voitiin jakaa neljään tapaan. Vastaajia oli kohdattu syyllistämällä, torjumalla, huomaamalla ja kohtaamalla. (Honkanen, Poikolainen & Karlsson 2018, 532.) Määttä (2007, 53) mukaan läheisverkostoja pitäisi vahvistaa viranomaisverkostojen sijaan. Vanhemmuuden vahvistamiseksi tarvitaan keskustelua, vertaistukea ja rakenteellista tukea esimerkiksi vanhempien työajan joustoissa.

Asiakkaan asema on viime vuosina vahvistunut ja parhaassa tapauksessa asiakas pääsee päättämään itseään koskevista asioista. Sosiaalipalveluiden kohdalla on kuitenkin muistettava, etteivät asiakkaat aina ole kykeneviä valitsemaan palveluitaan. Päätösten tekeminen ei ole yksinkertaista, eikä valintojen seurauksia välttämättä pystytä

ymmärtämään. Valitsemisen lisäksi on tärkeää, että palveluiden käyttäjät pääsevät osallistumaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. (Toikko 2012, 134.)

Vaikka neuvontaa ja palveluja pyritään tarjoamaan asiakaslähtöisesti, avun saamisen ja hakemisen esteet voivat käännäyttää asiakkaan pois. Määttä on eritellyt väitöskirjansa pohjalta viisi kynnystä, jotka voivat muodostaa esteen asiakkaan avun saamiselle tai hakemiselle. Määttän tutkimus koskee perusturvaetuuksien saamista, mutta se kuvaa hyvin myös yleisesti palvelujärjestelmän jäykkyyteen liittyviä haasteita avun saamiselle. Ensimmäinen kynnys on etuuksiin liittyvät esikäännyttävät tekijät, jotka voivat käännäyttää pois jo ennen kuin asiakas hakee etuuksia. Tuen hakeminen voidaan kokea leimaavana tai niin monimutkaisena, että sitä ei haeta ollenkaan. Toinen kynnys on etuuskohtaiset tekijät, eli etuuksiin liittyvät kriteerit, joiden tulee täytyä. Kolmantena kynnyksenä ovat tekijät, jotka liittyvät työntekijän ja asiakkaan toimintaan. Näitä tekijöitä voivat olla muun muassa vuorovaikutukselliset tekijät ja työntekijän toimivalta ja osaaminen. Neljäs kynnys koskee toimisto- ja sektorikohtaisia tekijöitä. Niitä ovat organisaation ja jonkin tietyn toimiston käytännöt, jotka voivat olla joko virallisia tai epävirallisia. Viides kynnys muodostuu järjestelmätason tekijöistä, jotka johtuvat järjestelmän pirstaleisuudesta ja toimimisesta asiakkaalle epäedullisella tavalla. (Määttä 2012, 124-128.)

Seikkula ja Arnkil ovat kehittäneet avoimia dialogeja ja ennakoitdialogeja, jotka ovat verkostodialogisia käytäntöjä, joiden avulla voidaan tukea asiakkaiden omia verkostoja ja ammattilaisten yhteistyöverkostoja. He korostavat avointa yhteistyötä asiakkaiden kanssa, vahvuuksiin keskittymistä ja läheisverkostojen ottamista mukaan työskentelyyn. Työtä on tehty moniammatillisissa verkostoissa jo pitkään, mutta se ei läheskään aina ole toimivaa eikä yksiselitteistä. Parhaassa tapauksessa moniammatillinen työskentely muodostaa kokonaisuuden, jossa osaamiset täydentävät toisiaan ja ammattilaisille on selvää, mihin yhteistyötahoon he voivat tarvittaessa olla yhteydessä. Toimimaton moniammatillinen työ voi olla epäselvyyttä vastuista, jatkuvia verkostokokouksia ja asiakkaiden tilanteiden pahenemista. On myös muistettava, että asiakkaiden läheisverkostot ja ammattilaisverkostot eivät ole pysyviä, vaan niissä tapahtuu muutoksia jatkuvasti. (Seikkula & Arnkil 2009, 3-7, 12-14.)

5 TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT

5.1 Laadullinen tutkimus

Käytän tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja pyrkiä kohteen mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen. Tutkimuksen kohderyhmän valinta tehdään tarkoituksenmukaisesti. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, kuten teemahaastatteluja tai ryhmähaastatteluja ja aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.)

Laadullinen tutkimus tavoittelee tutkimuskohteena olevien ilmiöiden ymmärtämistä tutkittavien näkökulmasta ja kiinnostuneita ollaan laadusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 173). Vilkan (2015, 120) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole tavoitteena löytää totuutta siitä asiasta, mitä tutkitaan. Tavoitteena sen sijaan on tutkimuksen aikana muodostaa tulkintoja. Tulkintoja voidaan tehdä ihmisten kuvaamista kokemuksista ja niiden avulla ratkaista arvoituksia, jotka eivät ole välittömien havaintojen avulla ratkaistavissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena on yksittäinen tapaus, ja tutkimustulokset pätevät vain kyseiseen tapaukseen. Siitä pyritään saamaan mahdollisimman syvälinen ymmärrys. Jokaiseen tutkimukseen kuuluu tutkimusongelma, joka voi olla myös jonkin asian kehittäminen tai muutoksen edistäminen. (Kananen 2014, 19-20.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkittava ilmiö ensin kuvataan ja sitten se pyritään mahdollisimman syvälinen ymmärtämään ja antamaan sille tulkinta. Kiinnostus kohdistuu merkityksiin eli siihen, miten ihmiset näkevät ja kokevat todellisuuden. Tutkijan ja tutkittavan välillä on suora kontakti ja tutkimusta tehdään aidossa ympäristössä. Laadullinen analyysivaihe on prosessi, joka etenee syklisesti ja on mukana tutkimusprosessin eri vaiheissa. Päätely tapahtuu tyypillisesti induktiivisesti, jolloin yksittäisistä havainnoista etenemällä päästään tuloksiin. (Kananen 2017, 35-36.)

Kehittämistä voidaan tehdä ilman tutkimusta, mutta yhdessä tutkimus ja kehittäminen toimivat parhaiten. Tutkimus tarjoaa toiminnalle perusteita ja paremmat mahdollisuudet onnistua. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 21.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössä pyritään saamaan aikaan uusia ratkaisuja ja parannuksia käytännössä. Kerätään käytännön tietoa ja teoretietoa, jotka toimivat kehittämisen tukena. Menetelmiä voidaan käyttää monipuolisesti ja aktiivinen vuorovaikutus eri toimijoiden kanssa on tärkeää. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 18-19.) Keskeistä kehittämisessä on tavoitteellisuus ja tulevaisuuteen liittyvä muutostoive. Kehittämistoimintaa tehdään yhä enemmän yksittäisten organisaatioiden sijaan verkostoissa, joissa on osallisina toimijoita eri sektoreilta. Palveluiden

käyttäjät voivat myös olla keskeisesti osallisina kehittämistoiminnassa. Kehittämistoiminnassa on tärkeää miettiä myös, kenen näkökulmasta kehittämistä perustellaan. (Toikko & Rantanen 2009, 16-17.) Tutkimuksen tekeminen on tyypillisesti muuttuva prosessi, johon voivat vaikuttaa monet tekijät, joita ei voi ennakoida (Vilkkä 2015, 204).

Tutkimusraportissa kerrotaan mahdollisimman tarkasti kaikki aineiston keräämiseen liittyvät yksityiskohdat, kuten tutkittavien valinta ja määrä. Tutkimusaineiston käsittely ja luokittelu sekä analyysi tulee kuvata siten, että lukija pystyy seuraamaan mitä ja miten on tehty. Tuloksia ja johtopäätöksiä peilataan valittua tutkimusasetelmaa vasten. (Vilkkä 2015, 202.)

5.2 Kysely

Kysely on menetelmänä tehokas, aikaa säästävä ja sen avulla voidaan kerätä laajasti aineistoa. Huolellisesti suunniteltu lomake voidaan käsitellä ja analysoida nopeasti tietokoneella. Kyselyyn liittyviä ongelmia voivat olla muun muassa aineiston pinnallisuus ja vähäinen vastausprosentti. Ei voida myöskään tietää, ovatko vastaajat suhtautuneet vakavasti kyselyyn ja ovatko vastaukset rehellisiä. Kyselyissä yleisesti käytettäviä kysymystyyppejä ovat avoimet-, monivalinta- ja asteikkokysymykset. Avoimista kysymyksistä saatuja vastauksia ei ole yksiselitteistä käsitellä, mutta toisaalta ne antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa sen, mitä hän haluaa. Monivalintakysymysten vastauksia on helpompi käsitellä, mutta ne kahlitsevat vastaajan valitsemaan annetuista vastausvaihtoehdoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 195-196, 198-201.)

Verkkokyselyn voi toteuttaa esimerkiksi jonkin olemassa olevan listan avulla, jossa on halutun ryhmän sähköpostiosoitteet. Kysely toimii tällaisissa tapauksissa hyvin pitkälti samoin kuin postikysely, vastaaminen vain tapahtuu verkossa. (Valli & Perkkilä 2015, 109-111.) Verkkokysely on kustannustehokas menetelmä ja sitä on käytetty runsaasti viime vuosien aikana. Sähköpostitse lähetetyissä kyselyissä tyypillinen vastausprosentti on noin 10. Sähköisessä kyselyssä voi ilmetä erilaisia teknisiä haasteita, eivätkä sähköpostiosoitteetkaan aina ole ajan tasalla. Sähköinen kysely kannattaa tehdä mahdollisimman lyhyeksi, koska pitkät kyselyt eivät useinkaan saavuta kovin suurta vastaajamäärää. Suurin osa vastauksista saapuu ensimmäisten kahden päivän aikana ja vastausten määrä vähenee nopeasti ajan kuluessa. (Kananen 2015, 279-281.)

5.3 Fokusryhmähaastattelu

Fokusryhmähaastattelu on eräs ryhmähaastattelun alalaji. Siinä ryhmän jäsenet on valittu tarkasti ja he ovat yleensä alan asiantuntijoita tai sellaisia henkilöitä, joiden mielipiteillä on muuten vaikutusta tarkasteltavaan ilmiöön. Haastattelu kestää tyypillisesti 45-60 minuuttia ja se nauhoitetaan osallistujien suostumuksella. Haastattelijalla yrittää saada aikaan vapaata keskustelua ja huolehtii siirtymisestä seuraavaan keskusteluteemaan. Ryhmähaastattelu on käyttökelpoinen erityisesti, kun halutaan tietää haastateltavien yhteinen kanta johonkin kysymykseen. Se on sopiva menetelmä myös silloin, kun halutaan kehittää uusia ideoita tai palveluita. Ryhmähaastattelua voidaan pitää melko vapaamuotoisena keskusteluna, jossa osallistujat kommentoivat ja tuottavat tietoa monipuolisesti. Sen etuna on nopea tiedonsaanti usealta vastaajalta samanaikaisesti. Haasteena voi olla se, että osa kutsutuista jättää saapumatta haastatteluun. Ryhmän valtahierarkiakin voi vaikuttaa keskusteluun, ja ryhmässä voi myös olla yksi tai useampia henkilöitä, jotka dominoivat keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61-63.)

Teemahaastattelu perustuu ennalta määrättyjen aihealueiden käsittelyyn. Kaikki päätetyt teemat käydään läpi, mutta niiden järjestyksessä ja laajuudessa on vaihtelua. Haastattelijalla on apunaan esimerkiksi jonkinlainen tukilista, jossa käsiteltävät asiat ovat. Teemojen ei tarvitse olla luettelona, vaan ne voi myös koota itselleen sopivaan muotoon esimerkiksi miellekartaksi. Teemojen valinnassa voi käyttää apuna aikaisempaa kirjallisuutta ja teoriatietoa, joiden pohjalta teemoja voi muodostaa. Olennaisen tärkeää teemojen valinnassa on pitää mielessä se tutkimusongelma, johon haetaan vastausta. (Eskola & Vastamäki 2015, 27-37.) Teemojen valinnassa kannattaa myös huomioida se, että ne kattavat tutkitavan ilmiön mahdollisimman hyvin. Tutkijalla tulee olla ennakkotietoa tutkimuksen kohteesta teemojen valintaa varten. (Kananen 2015, 149-150.) Teemahaastatteluita voi olla monenlaisia ja haastattelukertojen määrä voi vaihdella. Oleellista on haastattelun eteneminen keskeisiä teemoja käyttäen. Teemahaastattelussa huomioidaan se, miten ihmiset tulkitsevat asioita ja minkälaisia merkityksiä he niille antavat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

5.4 Aineiston analyysi

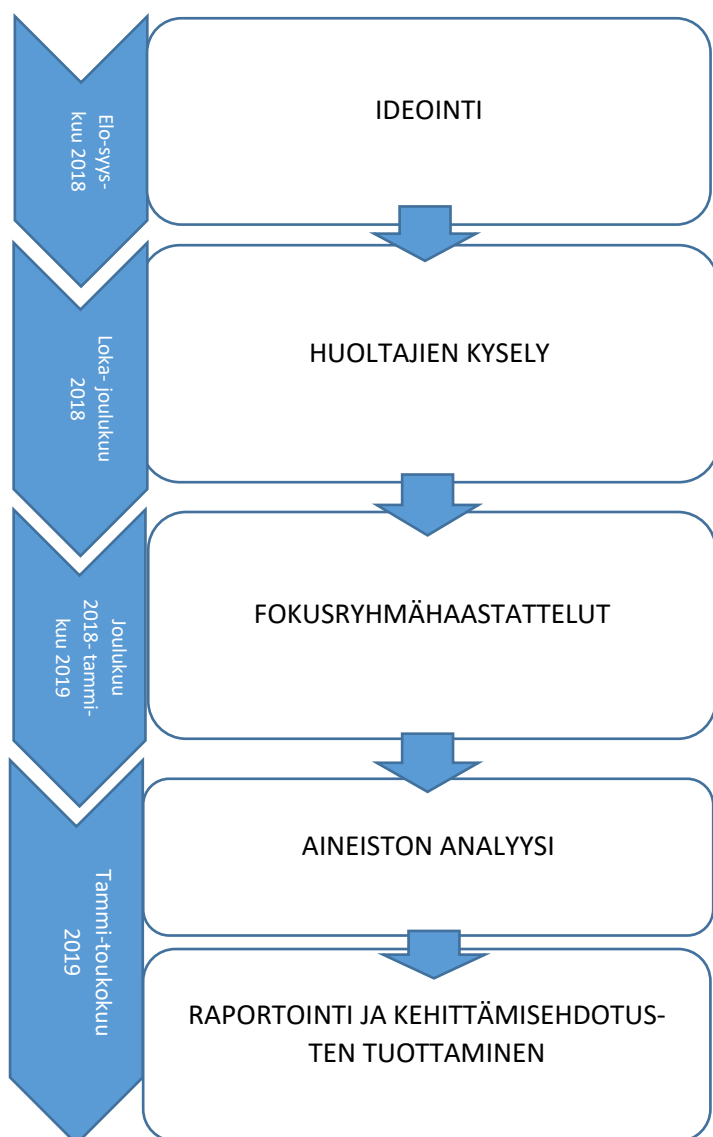
Nauhoitetut haastattelut litteroidaan eli muutetaan tekstimuotoon, jotta niitä voidaan käsitellä. Tutkija joutuu valitsemaan litteroinnin tarkkuuden. (Kananen 2015, 160.) Litterointi on osa aineiston analyysia ja kaikilla tutkijan tekemillä ratkaisulla on vaikutuksensa lopputulokseen (Nikander 2010, 432-433). Litteroitua aineistoa täytyy lukea moneen kertaan, että sen sisältö hahmottuu tutkijalle. Siten voidaan löytää oleelliset asiat tekstimassasta.

(Kananen 2015, 161-163.) Laadullisen aineiston analyysissä tavoitteena on selkeyttää aineistoa ja sen avulla luoda uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Aineistoa tiivistetään ja saatetaan se mielekkääseen muotoon. Analyysia ja tulkintaa voidaan tehdä teoria- tai aineistolähtöisesti. (Eskola & Suoranta 2003, 137, 145,151.)

Teemoittelu on sopiva menetelmä varsinkin käytännöllisten ongelmien ratkaisuun. Teema-haastattelun avulla kerätty aineisto pilkotaan ja aineistosta etsitään teemahaastattelurun-koa apuna käyttäen kohtia, jotka käsittelevät kyseisiä asioita. Aineisto jäsennetään käytettyjen teemojen mukaisesti ja syntynyt jäsenitys on nimeltään teemakortisto. Tarkastelun kohteena on teeman sisältö, eli se mitä teemasta on sanottu ja mitä siihen sisältyy. Tarvi-taan teorian ja empirian vuoropuhelua näiden teemojen alla. Sitaatteja voidaan käyttää tu-kemaan tutkijan tekemää tulkintaa ja johtopäätöksiä. Niiden käytössä ja määrässä on syytä käyttää harkintaa, ja tuoda mukaan riittävästi omaa analysointia ja tulkintaa. (Eskola & Suoranta 2003, 152, 174-180, KAMK 2019) Teemoittain ryhmitelystä aineistosta voi-daan tutkijan päätöksen mukaan joko poimia sen kiinnostavimpia kohtia, tai pyrkiä sen ko-konaisvaltaiseen kuvaamiseen. Laadullisessa tutkimuksessa usein päädytään nostamaan mielenkiintoisimmat asiat aineistosta esiin. (Eskola 2018, 221, 228.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

Kehittämishankkeeni on alkanut syksyllä 2018 ja se päättyy keväällä 2019. Sen eteneminen on kuvattu kuviossa 8, jonka jälkeen vaiheita avataan tekstissä kuvion mukaisessa järjestyksessä.

KUVIO 8. Kehittämishankkeen eteneminen.

Ideointi

Opinnäytetyöni prosessi alkoi syksyllä 2018, jolloin olin yhteydessä ensin perheiden palveluihin ja sitten LAPE-hankkeen koordinaattoriin. Keskustelimme Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeesta ja mahdollisuudesta tehdä siihen liittyvä opinnäytetyö. Sovimme tapaamisesta, jossa mukana oli myös varhaiskasvatuksen esimies. Tuon tapaamisen pohjalta aloimme suunnittelemaan yhteistyötä ja päädyimme siihen, että tekisin toimeksiantajan toiveesta kyselyn huoltajille pilottihankkeen puolivälissä. Väliarvioinnin tarve oli huomioitu jo pilottihankkeen suunnittelupalaverissa keväällä 2018. Oma toiveeni oli haastatella pilottihankkeessa mukana olevia ammattilaisia syvällisemmän tiedon saamiseksi ja haastattelupyyntöihin suhtauduttiin myöntävästi. Hain opinnäytetyön toteuttamiseen tutkimuslupaa Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatuksen johtajalta ja lupa myönnettiin.

Huoltajien kysely

Toimeksiantajan toive oli, että toteutan huoltajille sähköisen Webropol-kyselyn. Kyselyn tiimoilta tapasimme varhaiskasvatuksen esimiesten kanssa yhteensä kolme kertaa. Keskustelimme ja suunnittelimme kyselyä, sen pohjalta mikä hyödyttäisi toimeksiantajaa ja mitä tietoa he halusivat huoltajilta saada. Keskustelun pohjalta tein alustavan kyselylomakkeen ja seuraavassa tapaamisessa esimiehet kommentoivat sitä ja ehdottivat muutoksia. Kun kyselylomaketta oli muokattu ja saatu se haluttuun muotoon, se testattiin ja todettiin toimivaksi. Tein saman kyselyn myös paperiversiona, jotta sitä voitiin jakaa Perheiden talon kävijöille.

Kysely toteutettiin joulukuussa 2018, jolloin siihen oli mahdollista yhden viikon aikana vastata, joko sähköisessä muodossa tai paperilomakkeella. Päiväkodin henkilökunta lähetti linkin kyselyyn päiväkodin lasten huoltajien sähköpostiosoitteisiin. Päiväkodin kaikkien osastojen ovissa oli tiedote kyselystä ja muistutus, että huoltajat kävisivät vastaamassa kyselyyn. Kyselyn ajankohta ja vastausajan pituus oli määritelty toimeksiantajan toiveesta. Linkki kyselyyn laitettiin myös Perheiden talon Facebook-sivulle, jotta halukkaat voivat vastata kyselyyn. Vastaaminen tapahtui anonyymisti, ja kysely sisälsi sekä strukturoituja, että avoimia kysymyksiä. Kyselyn avulla pyrittiin saamaan tietoa perheiden kokemuksista pilottihankkeesta. Perheiltä kysyttiin, ovatko he käyttäneet jalkautuvaa palvelua ja millaisia kokemuksia heillä on jalkautuvasta työstä. Lisäksi kartoitettiin heidän toiveitaan ja odotuksiaan jatkossa tapahtuvaa työtä kohtaan. Niiltä perheiltä, jotka eivät ole palvelua käyttäneet kysyttiin, mikä on estänyt heitä käyttämästä palvelua ja mikä saisi heidät käyttämään sitä. Tammikuun alussa huoltajien kyselyn tulokset käytiin läpi varhaiskasvatuksen esimiesten kanssa, jonka jälkeen 10.1.2019 ne esiteltiin pilottityöryhmän kokouksessa

perhepalvelukeskuksessa kevään toiminnan suunnittelun alussa.

Fokusryhmähaastattelut

Tein yhteensä kolme fokusryhmähaastattelua, joista kaksi oli joulukuussa 2018 ja yksi tammikuussa 2019. Haastattelin hankkeessa mukana olleita perheiden palveluiden, Kontiopiiston päiväkodin ja Perheiden talon ammattilaisia. Haastattelujen teemat nousivat tämän kehittämishankkeen teoreettisen viitekehyksen keskeisistä teemoista. Haastattelujen avulla kartoitin ammattilaisten kokemuksia jalkautuvan työn pilottihankkeesta ja heidän näkemyksiään siitä, mihin suuntaan sitä tulisi kehittää. Valitsin menetelmäksi fokusryhmähaastattelun, koska pyrkimyksenäni oli sen avulla herättää yhteistä keskustelua aiheesta ammattilaisten kesken. Toiveenani oli saada kuhunkin haastatteluun ainakin kolme haastateltavaa, mutta se ei henkilöstöresurssien takia toteutunut kuin yhdessä haastattelussa. Muissa haastatteluissa paikalla oli kummassakin kaksi haastateltavaa.

Ensimmäisen haastattelun tein 13.12.2018 perheiden palveluiden työntekijöille. Haastattelussa oli paikalla yhteensä viisi henkilöä, joista osa oli työesteiden takia paikalla vain osan aikaa. Toinen haastattelu toteutui 18.12.2018 päiväkodin henkilökunnalle ja siinä oli mukana kaksi henkilöä. Kolmas haastattelu oli 3.1.2019 avoimessa varhaiskasvatuksessa Perheiden talolla ja siihen osallistui kaksi henkilöä. Kukin haastattelu oli kestoaltaan noin 45 minuuttia. Nauhoitin ja litteroin kaikki haastattelut kokonaisuudessaan. Kaikissa haastatteluissa haastateltavat olivat toisilleen entuudestaan tuttuja ja haastattelut toteutuivat rauhallisissa tiloissa henkilökunnan työhuoneissa. Haastattelujen runkona käytin teemoja, jotka on esitetty kuviossa 9.

Haastatteluteemat	Kokemukset pilottihankkeesta Moniammatillinen yhteistyö Yhteistyö perheiden kanssa LAPE-hanke ja varhainen tuki Tulevaisuus ja kehittäminen
--------------------------	---

KUVIO 9. Haastatteluteemat.

Aineiston analyysi

Kyselyn analyysi

Huoltajilta kerättiin tietoa kyselylomakkeen avulla, ja sain Webropol-ohjelmasta suoraan määrällisen koosteen vastausten jakautumisesta. Avoimia vastauksia oli kertynyt niukasti, ja ne on esitetty sitaatteina tässä raportissa.

Haastattelujen analyysi

Valitsin haastattelujen analyysimenetelmäksi teemoittelun, koska se on sopiva menetelmä käytännön ongelmien ratkaisuun ja opinnäytetyöni liittyy käytännön läheiseen, työelämän tarpeista lähtevään kehittämistyöhön. Haastattelujen analysointi eteni siten, että ensin litteroin nauhoitetut haastattelut kokonaisuudessaan sanatarkasti. Litteroitua aineistoa muodostui 20 sivua rivivälillä 1 kirjoitettuna. Luin aineiston läpi useaan kertaan. Tämän jälkeen pilkoin aineistoa tekstinkäsittelyohjelman avulla yhden lauseen tai ajatuskokonaisuuden kokosiin osiin. Karsin aineistosta epäolennaiset osat, jotka eivät liittyneet tutkimukseen ja poistin tunnistetiedot. Sitten aloin etsimään samankaltaisia ilmauksia ja ryhmittelin ne yhteen. Koska haastattelut oli tehty teemahaastatteluina, aineisto ryhmittyi luontevasti kyseisten teemojen alle. Haastatteluissa käytetyt teemat muodostivat yläteemat, joiden alle muodostui useampia pienempiä alateemoja, samankaltaisuuksien mukaan. Kokemukset pilottihankkeesta ryhmittyivät muiden teemojen alle, joten teemoja muodostui lopulta neljä. Teemat ovat: moniammatillinen yhteistyö, yhteistyö perheiden kanssa, LAPE-hanke ja varhainen tuki sekä tulevaisuus ja kehittäminen. Taulukossa 2 on esimerkki teemoittelusta.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston teemoittelusta.

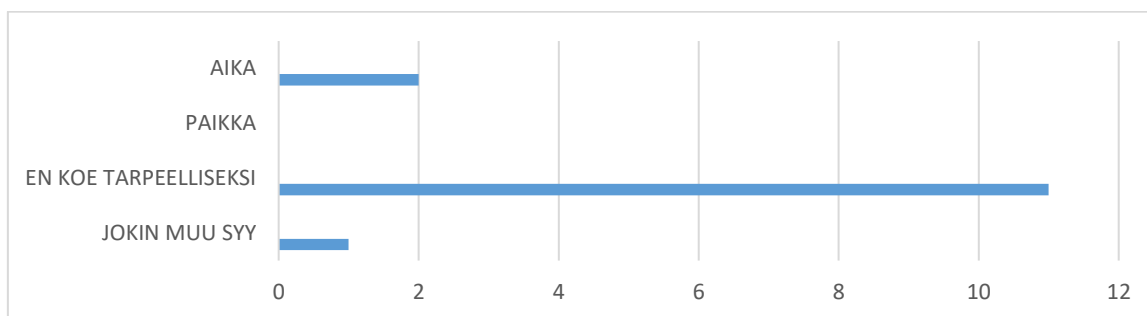
Alkuperäisilmaus	Samankaltaisuus	Teema
<p>”Ja sit se tuki, mitä heiltä on saanu, et se on ollu hyvää.”</p> <p>”Sai tukea tähän arkeen, keskustella näitten kanssa, jotka on yhteistyössä muutenkin kuin paperilla.”</p> <p>”Niissä tilanteissa on keskusteltu ja annettu ohjeita, miten vois toimia. Et jotain sellasta käytännön ohjetta”</p> <p>”Sai niinku käydä niitä asioita, mitkä mietitytti ja sai siihen ryhmäänkin ohjeistusta.”</p>	Konsultaatiotyöskentely	Moniammatillinen yhteistyö
<p>”Luvat täytyy olla kunnossa, siinä mielessä mitä saa viestiä. Mikä sitten taas hankaloittaa sitä saumatonta yhteistyötä. ”</p> <p>”Lupa siltä perheeltä puhua niistä lapsen asioista, tai sitten että ne vanhemmat ois mukana siinä.”</p> <p>”Niitä ei voi kirjata mihinkään, eikä tavallaan voi sitten hoitaa sitä asiaa. Et minusta se pitäs olla selkeempi.”</p> <p>”Ehkä siinä on pikkusen semmosta kehitettävää, että miten sieltä perheiltä ois lupa puhua niistä asioista.”</p>	Luvat ja nimettömyys	

Raportointi ja kehittämissuositusten tuottaminen

Keväällä 2019 olen kirjoittanut kehittämissuositteeni raporttia sekä tuottanut kyselyn ja fokusryhmähaastatteluiden ja teorian pohjalta kehittämissuositukset hankkeeseen. Kesäkuussa Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeen työryhmällä on palaveri, jossa kootaan yhteen kokemukset pilottihankkeesta ja päätetään sen mahdollisesta jatkumisesta. Työryhmä voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia ja kehittämissuosituksia jatkosuunnittelussa.

7 HUOLTAJIEN KYSELYN TULOKSET

Huoltajien sähköiseen kyselyyn tuli määräaikana yhteensä 13 vastausta. Kontiopuiston päiväkodin lasten huoltajista 11 oli vastannut kyselyyn. Kysely lähetettiin yhteensä 44 huoltajalle ja tässä oli huomioitu se, että osassa perheistä on useampia lapsia päiväkodissa. Vastausprosentiksi muodostui päiväkodin osalta 25. Kyselyyn oli vastannut kaksi avoimen varhaiskasvatuksen lasten huoltajaa. Avoimen varhaiskasvatuksen osalta vastausprosenttia ei voida määrittellä, koska kysely oli avoimesti heidän Facebook-sivuillaan halukkaiden vastattavana. Paperilomakkeita ei vastausaikana palautunut yhtään kappaletta. Kaikki sähköiseen kyselyyn vastanneet olivat kuulleet pilottihankkeesta, mutta kukaan ei ollut vielä käyttänyt jalkautuvaa palvelua. Näin ollen emme saaneet vielä tietoa vanhempien kokemuksista hankkeesta. Kysymykseen mikä on estänyt huoltajia käyttämästä palvelua, oli mahdollista valita useampi vaihtoehto ja vastaukset jakautuivat kuviossa 10 esitetyllä tavalla. Vastausten perusteella enemmistö huoltajista ei kokenut jalkautuvaa palvelua tarpeelliseksi.

KUVIO 10. Huoltajien jalkautuvan palvelun käytön esteet.

Kaksi huoltajaa oli vastannut avoimeen kysymykseen siitä, millaisiin asioihin huoltajat toivoisivat apua ja tukea. Molemmat vastaajat toivoivat apua lapsiperheen arjen tilanteisiin ja ongelmiin. Eri ammattiryhmien jalkautumista toivottiin vastauksissa yhtä paljon (lastenneuvola, perheneuvola, perheohjaus).

Enemmistö huoltajista valitsi vastauksen 3 kysymykseen jalkautuvan työn jatkumisen tärkeydestä asteikolla 1-5 (1 ollessa ei lainkaan tärkeä ja 5 ollessa erittäin tärkeä). Myös kysymykseen kuinka todennäköisesti käyttäisit jalkautuvaa palvelua hankkeen jatkuessa keväällä, asteikolla 1-5 (1 ollessa hyvin epätodennäköisesti ja 5 ollessa hyvin todennäköisesti) enemmistö vastasi vaihtoehdon 3.

Huoltajilta kysyttiin avoimessa kysymyksessä, miten he kehittäisivät jalkautuvaa työtä jatkossa. Vastauksia kysymykseen tuli kaksi, ja niissä huoltajat toivoivat suoraa puheeksi otamista ja enemmän tietoa vanhemmille.

”Pitäisi löytää ne vanhemmat, jotka tarvitsevat sitä apua, kysymällä vaikka suoraan, jos ei muuten saa selville tarvitseeko apua.”

”Enemmän tietoa vanhemmille... päiväkodin vanhempainillassa oli puhetta asiasta, mutta sen jälkeen en ole kuullut siitä yhtään mitään.”

8 FOKUSRYHMÄHAASTATTELUIJEN TULOKSET

Teemoiteltu haastatteluaineisto jäsenyi taulukossa 3 esitettyjen samankaltaisuuksien mukaisesti, neljän eri teeman alle. Esitän tulokset näiden teemojen mukaan.

TAULUKKO 3. Teemat ja samankaltaisuuksista muodostuneet alateemat.

TEEMA	TEEMA	TEEMA	TEEMA
Moniammatillinen yhteistyö	Yhteistyö perheiden kanssa	LAPE-hanke ja varhainen tuki	Tulevaisuus ja kehittäminen
SAMANKALTAISUUDET	SAMANKALTAISUUDET	SAMANKALTAISUUDET	SAMANKALTAISUUDET
-Konsultaatiotyöskentely -Luvat ja nimettömyys -Olemassa olevat yhteistyörakenteet -Resurssit	-Kokemukset Kontiopuiston päiväkodista -Kokemukset Perheiden talosta	-LAPE:n sisältö -LAPE-koulutus -Varhaisen tuen työ	-Toiminnan muoto ja käytännön järjestelyt -Tavoitteet -Henkilökunnan aktiivisuus -Uudet yhteistyömuodot

8.1 Moniammatillinen yhteistyö

Aineisto sisälsi paljon huomioita moniammatillisesta yhteistyöstä. Moniammatillinen yhteistyö oli Yhdessä perheiden parhaaksi -hankkeen ydin, koska yhteistyö perheiden kanssa ei vielä tässä vaiheessa toteutunut. Moniammatillinen yhteistyö -teeman alle muodostui samankaltaisuuksista neljä alateemaa, jotka ovat: konsultaatiotyöskentely, luvat ja nimettömyys, olemassa olevat yhteistyörakenteet ja resurssit.

Konsultaatiotyöskentely

Jalkautumisiin ei tullut päiväkodilla huoltajia, ja Perheiden talolla olleet huoltajat eivät tuoneet huolia puheeksi, joten tapaamiset toteutuivat lähinnä konsultaatiotyöskentelynä ammattilaisten kesken. Haastateltavat kokivat moniammatillisen yhteistyön lisääntyneen ja konsultaatiotyöskentelyn olleen hyödyllistä ja tärkeää. Sen avulla oli saatu selvyttä asioihin, jotka olivat mietityttäneet. Sitä myös toivottiin vielä enemmän ja säännöllisesti.

”Kyllä sen koen itekkin antoisaksi. Ja että enemmänkin vois pohtia semmosia asiakasasioita myös yhdessä.”

”Uutena semmosena lisänä jotenkin enemmän on tullu niinkun neuvolan kanssa sitä yhteistyötä.”

Suuri osa ammattilaisista oli jo entuudestaan tuttuja keskenään, mutta hankkeen myötä tuttuuden koettiin entisestään lisääntyneen. Se koettiin hyvänä ja yhteistyötä helpottavana asiana. Haastateltavat kokivat tärkeänä tutustumisen sekä henkilöihin, että heidän työtapoihinsa ja toimintamalleihinsa. Tuttuus voi madaltaa yhteydenottokynnystä ammattilaisten välillä entisestään.

”Yleensä se tuttuus niin kun henkilökunnankin kanssa, et sekin on jo sellanen positiivinen asia.”

”Ehkä tietyllä tavalla jos se kynnys madaltuis työntekijöilläkin olla yhteydessä, niin silloinhan se on hyvä juttu.”

Pilottivierailujen koettiin tuoneen tukea omaan arjen työhön. Käytännön ohjeita ja neuvoja oli saatu arjen tilanteisiin ja lapsiryhmään. Henkilökunta oli ollut aktiivista asioiden esille tuomisessa. Huolenaiheita ja kysymyksiä lapsiin liittyen oli tuotu keskusteluun pilottivierailujen aikana.

”Sai tukea tähän arkeen, keskustella näitten kanssa, jotka on yhteistyössä, muutenkin kuin paperilla.”

”Ja sitte aika paljon on ollu sitä huolta henkilökunnalla niistä osasta lapsia.”

Luvat ja nimettömyys

Haastateltavat korostivat, että jos asiakkaiden asioissa tehdään yhteistyötä, on asianmukaisten lupien oltava kunnossa. Asiakasasioiden käsittely nimettömästi ilman asiakasta koettiin haastavaksi ja tehottomaksi.

”Luvat täytyy olla kunnossa, siinä mielessä mitä saa viestiä. Mikä sitten taas hankaloittaa sitä saumatonta yhteistyötä.”

”Jos me puhutaan sillei yleisellä tasolla, ettei tiedetä lasten ja perheitten nimiä niin se on vähän hankala.”

Nimettömästi työskennellessä asioita ei voida viedä eteenpäin, vaikka työntekijällä olisi mielessä jokin ratkaisu tilanteen hoitamiseen. Se hankaloittaa ja estää haastateltavien mukaan avun antamista. Ei voida myöskään tietää, onko asiakas ohjautunut eteenpäin palveluissa.

”Ja kun siinä monta kertaa tulee joku ajatus tai asia, että miten tilannetta voitais hoitaa. Et kyllä se ois tärkeätä viedä eteenpäin se.”

Olemassa olevat yhteistyörakenteet

Haastateltavat toivat esille olemassa olevia yhteistyörakenteita ja jalkautuvan työn roolia tässä kentässä. Yhteistyötä tehdään monin eri tavoin, ja sille on olemassa valmiit yhteistyömallit, kuten kouluvalmiustyöryhmä, oppilashuoltotyöryhmä ja neuvolakaavakkeet yhteistyössä neuvolan kanssa. Jalkautuvan työn nähtiin olevan mahdollinen lisä niiden rinnalla.

”Jonkin verranhan perheneuvolan psykologit esimerkiksi jo käy ryhmissä. Sovittu jonkun perheen kanssa. Niin sehän on niinkun tavallaan samantyyppistä.”

”Tämmöset on jo olemassa, rakenteet, mutta näitten rinnalla vois hyvinkin olla, jos todetaan et niille on niinku käyttöä.”

Resurssit

Haastateltavat toivat esiin henkilöstöresurssien niukkuuden, joka vaikeuttaa ammattilaisten mahdollisuutta osallistua pilottityöskentelyyn. Sairauslomat ja henkilökuntavaihdokset vaikeuttivat osallistumista, eikä pilottihankkeeseen päästy paneutumaan niin hyvin kuin olisi ollut halukkuutta.

”Resurssithan on hyvin pienet joka puolella, että vaikka halukkuutta olis niin ehkä ei oikeesti oo resursseja erottaa.”

”Meillä aika tiukkaa on, jos aatellaan aikaresursseja. Paljon tietysti asiakkaita ja työtä on ja silleen järjestelyä vaatii, että pääsee niihin (jalkautumisiin) osallistumaan.”

Resurssit tuotiin esiin myös lasten ja perheiden näkökulmasta. Vaikka apua haluttaisiin, sitä ei välttämättä ole helppoa saada riittävän nopeasti. Moni varhaiskasvatuksessa oleva lapsi myös on jo valmiiksi jonossa palveluihin. Perhe saattaa itse haluta kontaktia, mutta jonot ovat niin pitkät, että saattaa mennä monta kuukautta ennen kuin he pääsevät palveluihin.

”Lähti normaalia polkua kulkemaan ja siinä meni pitkään ennen, kun se avuntarve ja tarjoaja lopuks kohtas. Ja sanokin että aikaa myöten koki, ettei enää oo tarvetta siihen.”

Haastateltavat toivat esiin ristiriitaisen tilanteen siinä, että vaikka perheille haluttaisiin antaa apua varhaisessa vaiheessa, palveluihin pääseminen saattaa silti olla haasteellista. Ammattilaisten toimintaa ja yhteistyötä kuitenkin yritetään jatkuvasti kehittää niissä puitteissa kuin se on mahdollista.

”Onks täs nyt sit vähän semmonen ristiriita, että tätä yhteistyötä ja kaikenlaista moniammatillisuutta mainostetaan, mut kun palveluihin pääsy ei oookkaan helppoo.”

”Se on tilanne, mille me ei mahdeta tällä hetkellä mitään ja yritetään tietysti kehittää toimintaa koko ajan.”

8.2 Yhteistyö perheiden kanssa

Yhteistyö perheiden kanssa -teeman alle muodostui samankaltaisuuksista teemat kokemukset Kontiopuiston päiväkodista ja kokemukset Perheiden talosta.

Päiväkoti ja perheiden talo ovat erilaisia toimintaympäristöjä, ja kokemuksia niistä on kuvattu haastatteluvastauksissa eri tavoin. Päiväkodissa kohtaamiset lapsen huoltajien kanssa ovat hetkellisiä, lapsen tulo- ja hakutilanteessa. Perheiden talolla yhdessäolo on pitkäkestoisempaa ja tiiviimpää ryhmissä, joissa lapset ja huoltajat ovat yhdessä. Haastateltavien mukaan yhteistyö perheiden kanssa oli hyvin vähäistä ja siltä osin pilottihankkeen tavoite jäi saavuttamatta tässä vaiheessa.

Kokemukset Kontiopuiston päiväkodista

Päiväkodille ei tullut yhtään huoltajia pilottivierailujen aikana. Tapaamisille olisi ollut tarjolla erillinen, rauhallinen tila. Toiminnallinen ilta päiväkodilla ei myöskään tuonut vanhempia keskustelemaan ammattilaisten kanssa, ja illan kuvattiin olleen enemmän ”lasten juttu”. Jalkautuvan työn ajankohdan keskellä päivää arveltiin olevan hankala vanhempien kannalta.

”Tietysti vanhempien on vaikeaa irrottautua keskellä päivää ja tulla sinne. Et se pitäisi varmaan se ajankohta olla joku muu.”

”Se varsinaisen sellainen tavoite, että perheiden kanssa, se ei vielä toteutunut.”

Perheiden palveluiden ammattilaisten jalkautuminen päiväkodin arkeen ja tutuksi tuleminen sekä henkilökunnan, että huoltajien kanssa nähtiin tärkeäksi.

”Ois tärkeää täällä semmonen ihminen, joka jo vanhempainillassa kävisi tutustumassa. Että minulle voi tulla juttelemaan.”

Kokemukset Perheiden talosta

Perheiden talolla kohtaamiset olivat satunnaisia ja keskittyivät arkisten kuulumisten vaihtoon ja leikkimiseen lasten kanssa. Vanhemmat eivät tuoneet esille huolenaiheitaan. Perheiden talolla vanhempien tutustuminen ammattilaisiin oli kuitenkin päässyt hieman alkuun. Ammattilaiset kuvasivat tapaamisten olleen esittäytymistä ja itsensä tutuksi tekemistä. Tutustumista tarvittaisiin haastateltavien mukaan lisää, jotta vanhemmat rohkaistuisivat ottamaan huoliaan puheeksi ja jalkautuvalla työllä olisi vaikutusta.

”Ehkä se ei ollut vielä niin vahva se vaikutus mitä ois toivottu, tai mikä ois tämmöisellä tarkotus.”

”Et kun sä ensimmäisen kerran näät, niin ei sille välttämättä halua siinä ruveta juttelemaan. Kun sit jos sä oisit muutaman kerran tässä tavannu, olis jo huomattavasti helpompi.”

Perheiden talollakin olisi ollut mahdollista mennä kahden kesken ammattilaisen kanssa keskustelemaan erilliseen tilaan, mutta kukaan ei tarttunut tähän mahdollisuuteen. Haastateltavien mukaan Perheiden talon asiakkaat tyypillisesti haluavat olla lapsineen ryhmässä, eikä siitä haluta erottautua lähtemällä erilliseen tilaan.

8.3 LAPE-hanke ja varhainen tuki

LAPE:n sisältö

LAPE-hankkeesta oli aineistossa melko niukasti huomioita, ja se koettiin uutena ja vielä epäselvänä. Haastateltavien mukaan monelle hankkeessa mukana olevan tahon edustajalle on vielä epäselvää, mitä LAPE sisältää ja mitä se tarkoittaa arjessa. Hanketta kuitenkin pidettiin hyvänä ja koettiin sen olevan oikealla asialla, mutta siihen ei oltu vielä päästy kunnolla paneutumaan.

”Se LAPE-sana, se on aika tuttu hyvinkin monelle. Sitten mitä kaikkee se sisältääkään, niin se on varmasti vielä vähän mysteeri.”

”Vaikka vanhempainillassa oli x esittelemässä, mutta ei se siitä sillä tavalla aukee mikä se arjessa on.”

”Hankkeena hyvä, mutta ei oikein päästy siihen sisälle.”

LAPE-koulutus

Osa hankkeeseen osallistuneista oli ollut LAPE-hankkeen järjestämissä koulutuksissa mukana. Koulutukset koettiin antoisiksi ja niitä toivottiin lisää, ja mahdollisimman monelle mahdollisuutta osallistua. Siten LAPE-ajatusmaailmaa saataisiin vietyä osaksi arjen työtä.

”Ne koulutukset oli hirmu hyviä. Ois ollu siis henkilöstölle kaikille hirveen hyvä.”

”Ois kaikkien tiedossa mitenkä se otetaan arkeen mukaan.”

”Toimintatapa, kun se menee arkeen, niin ei tarvii enää miettiä mitä se tarkoittaa.”

Varhaisen tuen työ

Jalkautuvan työn arvioitiin olevan yksi hyvä keino päästä nopeasti puuttumaan lapsen ja perheen tilanteeseen. Työmuoto on yksi osa varhaisen tuen työtä. Sitä pitää haastateltavien mielestä vielä kehittää, mutta he kokivat olevansa oikealla linjalla lasten parhaaksi. Positiivisena nähtiin se, että tämän tyyppistä työtä on tarjottu, vaikka perheet eivät vielä tarttuneetkaan siihen.

”On se ainakin niinku tarjolla. Aikasemmin ei semmost oo ollu. Tässä on nyt tarjottu, niin se on jo laatua mun mielestä.”

”Mutta jos ajattelee, että se on se akuutti avun tarve, niin silloin se on mitä mainioin tää, saada se perhe siihen mukaan heti.”

8.4 Kehittäminen ja tulevaisuus

Kehittäminen ja tulevaisuus -teemasta tuli haastatteluissa paljon huomioita. Hanke on ollut toiminnassa vasta lyhyen aikaa ja kehittämistarpeita ja -ideoita tuotiin esille runsaasti. Samankaltaisuuksista muodostui neljä alateemaa: toiminnan muoto ja käytännön järjestelyt, tavoitteet, henkilökunnan aktiivisuus ja uudet yhteistyömuodot.

Toiminnan muoto ja käytännön järjestelyt

Jalkautuvien käyntien koettiin olleen harvoja ja niitä toivottiin useammin ja säännöllisesti, jotta niistä olisi enemmän hyötyä. Puolitoista tuntia kestäneet käynnit voisivat myös kestää pidempään, esimerkiksi koko aamupäivän ajan. Jalkautuvien ammattilaisten sopivaksi määräksi arvioitiin 2, tai korkeintaan 3 henkilöä kerrallaan. Haastateltavat toivat esiin ajatuksen, että päiväkodissa ja Perheiden talolla voisi kummassakin olla tietyt samat ammattilaiset, jotka kävisivät vakituisesti samoissa paikoissa. Tämä voisi haastateltavien mukaan auttaa luomaan luontevia kontakteja vanhempien kanssa.

”Pitäskö siinä olla ne vakikävijät, jotka kävis toisessa paikassa ja ne vakikävijät, jotka kävis siinä toisessa. Parantaisko se vielä sitä semmosta tuttuutta?”

”Niin kun silleen et säännöllisyyttä enemmän, niin se varmasti helpottas tätä perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä.”

”Ehkä ois parempi tullakin vähän pienemmällä joukolla, että silloin ois helpompi saada luontevia kontakteja.”

Tavoitteet

Pilottihankkeen tavoitteiden ja tarkoituksen koettiin olleen osittain epäselviä, myös osalle hankkeeseen osallistuvien tahojen henkilöstöstä. Henkilöstövaihdokset ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että kaikki eivät ole olleet hankkeesta perillä. Tiedottaminen ja koko henkilöstön sitouttaminen nähtiin tärkeänä. Tuotiin esille, että olisi tarpeellista käydä yhteistä keskustelua hankkeen tavoitteista jatkos osalta. Haastateltavat kokivat tärkeimmäksi tavoitteeksi saada jatkossa perheitä houkuteltua mukaan.

”Niitä yhteisiä pelisääntöjä, miten lähetään huoltajia ja vanhempia siihen houkuttelemaan. Et keinoja niinku siihen yhteisesti vois pohtia.”

Haastateltavat näkivät, että jalkautuvan työn rooli voisi olla yksi täydentävä työmuoto muiden rakenteiden lisäksi. Roolia pohdittiin sekä ammattilaisten, että perheiden näkökulmasta. Esille nousi jalkautuvan työn rooli matalan kynnyksen työnä ja arkisena kohtaamisena, jossa voidaan antaa tukea ammattilaisten työhön ja perheille. Jalkautuvan työn nähtiin olevan ammattilaisille mahdollisuus keskustella ja saada tietoa käytännön menettelyistä.

”Vaikka meillä on nää niin sanotut hoitopolut ja -reitit, että miten asiat hoidetaan, mutta kuitenkin semmosia arkisia kysymyksiä saattaa nousta, miten tässä toimitaan ja kehen ottaa yhteyttä.”

Perheille jalkautuvan työn rooli voisi haastateltavien mukaan olla kannatteleva ja perhettä kuunteleva, sillä aikaa, kun lapsi ja perhe mahdollisesti jonottavat palveluihin. Jonojen kuvattiin olevan pitkiä ja jonotusajalle tarvittaisiin tukea perheille.

”Tällanen pilottivierailu ois ehkä se kuunteleva korva, kun eihän he voi siinä tarjota sitä semmosta tutkimusta, vaan jakaa sitä tilannetta kuuntelevalla, keskustelevalle otteella.”

Henkilökunnan aktiivisuus

Koko henkilökunnan aktiivisuus nähtiin tärkeänä, jotta perheet saataisiin toimintaan mukaan. Tiedottaminen, mainostaminen ja markkinoiminen perheille kaikissa paikoissa, jotka hankkeeseen osallistuvat nähtiin tärkeänä. Arjen työssä omia asiakkaita kohdatessa heille voi tarjota tietoa ja mahdollisuutta tulla keskustelemaan pilottivierailun aikana.

”Me pystytään meidän asiakkaiden kans siinä, et hei tällanen on tulossa, siellä on mahdollista jutella ja niinkun pohjustamaan sitä tapaamista jo siinä, ja että täältä pystyt helpommin kysymään ja juttelemaan.”

Uudet yhteistyömuodot

Haastateltavat kertoivat, että heillä on osittain yhteisiä asiakkaita yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyön lisäämisestä ja vahvistamisesta on puhuttu pitkään, ja jonkin verran se on edennytkin. Asiakkaita on myös ohjattu yhdestä palvelusta toisen palvelun piiriin. Haastateltavat toivat esille, että uusia yhteistyömuotoja on toivottu ja eniten nousi esille toive neuvolavastaanotosta Perheiden talolle. Se voisi olla esimerkiksi ryhmäneuvola-tyyppistä toimintaa ja siinä päästäisiin rakentamaan yhteistyötä pienestä vauvasta lähtien.

Haasteeksi haastateltavat kokivat käytännön toteutuksen, kuten neuvolavarustuksen järjestämisen.

”Siihen pitäis olla aika paljon resursseja sitten ja rahaa, käytännössä. Ja turvallisuus ja hygienia.”

Haastateltavat esittivät myös päiväkotia paikkana, jossa voisi järjestää yhteisiä tapaamisia vanhempien ja varhaiskasvatuksen sekä perheiden palveluiden ammattilaisten kanssa. Päiväkodin etuna nähtiin sen tuttuus ja vanhemmilla voi olla matalampi kynnyks tulla sinne puhumaan lapsen asioista. Päiväkodin henkilökunta voisi olla perheen tukena tarvittaessa.

”Jos se päiväkoti-ilmapiiiri ois vaikka semmonen, että heidän ois helpompi keskustella asioista.”

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli laatia kehittämissuhteet Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen. Taulukossa 4 on tiivistetysti kuvattu tutkimustulosten pohjalta johtopäätösinä laaditut kehittämissuhteet. Jokainen kehittämissuhteus muodostaa oman väliotsikkonsa, jonka alla sitä on tarkemmin avattu.

TAULUKKO 4. Kehittämissuhteet

KEHITTÄMISEHDOTUKSET	
HANKKEEN TARKOITUKSEN JA TAVOITTEIDEN KIRKASTAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> -yhteinen keskustelu tavoitteista -koko henkilöstön sitouttaminen -tiedottaminen -perehdyttäminen -koulutus
JALKAUTUVAN TYÖN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSESTA SOPIMINEN	<ul style="list-style-type: none"> -säännöllisyys, käyntien tiheys -käytävissä oleva aika -jalkautuvien ammattilaisten määrä ja mahdollinen vaihtuvuus -eri paikoissa erilainen toteutus -selkeämpi sopiminen luvista ja kirjaamisesta
MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> -yhteisen keskustelun lisääminen -olemassa olevien rakenteiden hyödyntäminen -uusien yhteistyömuotojen kehittäminen
PERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄN YHTEISTYÖN KÄYNNISTÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> -henkilökunnan aktiivisuus -tiedottaminen perheille -tapaamisten pohjustaminen omille asiakkaille etukäteen -perhelähtöisyys ja perheille sopiva aika -ammattilaisten tutuksi tuleminen säännöllisten käyntien avulla

Hankkeen tarkoituksen ja tavoitteiden kirkastaminen

Haastatellut ammattilaiset kertoivat, että hankkeen ollessa vasta alkuvaiheessa, sen tarkoitus ja tavoitteet ovat jääneet osalle hankkeeseen osallistuneiden tahojen edustajista epäselviksi. Hankkeen jatkoa ajatellen sen tarkoitus ja tavoitteet olisi suositeltavaa tehdä selkeämmäksi kaikille ammattilaisille yhteisen keskustelun avulla. Koko henkilöstön sitouttamiseksi hankkeesta on tärkeää tiedottaa kaikille ja järjestää yhteistä koulutusta, johon kaikki voivat osallistua. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen hankkeeseen tulisi myös huomioida. Näiden keinojen avulla voidaan vahvistaa kaikkien ammattilaisten tietoisuutta siitä, mitkä tämän hankkeen tarkoitus ja tavoitteet ovat. Siten myös perheiden saaminen hankkeeseen mukaan voi helpottua. Vaikka hankkeen tarkoitus ja tavoitteet eivät vielä olleet selkeytyneet, myönteisenä huomiona voidaan pitää sitä, että ammattilaisilla oli tahtotilaa kehittää toimintaa ja yhteistyötä.

Pärnän mukaan tavoitteiden määrittely on erityisen tärkeää moniammatillisessa ja projektiluonteisessa työssä. Tavoitteiden tulee olla riittävän tarkkoja ja konkreettisia. Tavoitteiden asettaminen ei ole yksinkertaista moniammatillisessa ryhmässä ja yhteisen ymmärryksen löytymiseen tarvitaan yhteisiä sanoja ja käsitteitä. (Pärnä 2012, 153-155.) Myös Määttä korostaa yhteisen, selkeän tavoitteen merkitystä poikkihallinnollisten ryhmien toimivuudelle. Yhteistyötä estävää on Määttän mukaan tavoitteen liiallinen yleisluonteisuus. Siitä seuraa turhautumista neuvotteluihin, koska ei ole selvää mikä on neuvottelun kohde. (Määttä 2007, 36, 48-49.)

Ymmärrys moniammatillisen yhteistyön prosessiluonteesta auttaa näkemään sen kehitysvaiheita. Pärnä kuvaa väitöskirjassaan moniammatillisen yhteistyön muotoutumisen prosessia. Alkuvaiheessa moniammatillisuus näyttäytyy mahdollisuutena oppia uutta ja viedä sitä omaan työhön ja moniammatillinen yhteistyö kuvastaa työn muotoa. Hankkeen jatkuessa korostuu toiminnan suunnittelu ja tavoitteellisuus. Moniammatillisesta yhteistyöstä muodostuu vähitellen näkemys yhteistoimintana ja oppimisprosessina. Kun aikaa kuluu, sisällöt tarkentuvat ja yhteistyön malli alkaa selkeytymään. Yhteisen koulutuksen järjestäminen on tärkeää moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä. (Pärnä 2012, 162-165.)

Koulutus muodostaa perustan, jonka avulla organisaatiokulttuuri voi muuttua. Koulutus moniammatillisuuteen on välttämätöntä, ja sitä tulisi olla sekä perus-, että täydennyskoulutuksessa. Siihen pitäisi kiinnittää huomiota myös perehdytyksessä. Kun muutosprosessia toteutetaan, uudet asiat viedään käytännön tasolle arkeen. (Isoherranen 2012, 151.)

Yhdessä perheiden parhaaksi -hankkeella on mahdollisuudet kehittyä prosessimaisesti eteenpäin, jos hanketta päätetään jatkaa. Kehittämisprosessit vaativat usein runsaasti aikaa, jotta uudet yhteistyömuodot juurtuvat arkeen. Hankkeen tarkoituksen ja tavoitteiden

kirkastamisen ammattilaisille itselleen voidaan ajatella olevan ensimmäinen askel, jotta sitä voidaan lähteä markkinoimaan myös perheille tuloksellisesti.

Jalkautuvan työn käytännön toteutuksesta sopiminen

Haastatteluista ilmeni, että jalkautuvan työn ollessa alkuvaiheessa, sen käytännön toteutus ja työn muodon löytyminen arjessa vaatii kehittämistä. Yhteinen sopiminen siitä, miten tapaamiset saataisiin toteutumaan säännöllisesti, riittävän tiheästi ja niihin varattaisiin riittävästi aikaa, olisi suositeltavaa. Myös jalkautuvien ammattilaisten sopivasta määrästä ja mahdollisesta vaihtuvuudesta tulisi sopia.

Suosittelavaa olisi ottaa huomioon erot päiväkodin ja avoimen varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä. Päiväkodissa vanhemmat kohdataan hetkellisesti, ja avoimessa varhaiskasvatuksessa he ovat paikalla yleensä pidemmän aikaa. Jalkautuvaa työtä kannattaa muokata eri tavalla toteutettavaksi siten, että se palvelee mahdollisimman hyvin päiväkotia ja avointa varhaiskasvatusta ja niiden erilaisia käyttäjäryhmiä. Käytännön toteutuksen selkeä sopiminen antaa mahdollisuuden keskittyä olennaiseen ja suuntaa ammattilaisten voimavaroja oikeaan suuntaan.

Hoppari on saanut samansuuntaisia tuloksia, joiden mukaan säännöllisillä tapaamisilla ja työnjaolla on suuri merkitys yhteistyön edistäjänä. Työnjakoon sisältyy Hopparin tulosten mukaan se, että vastuista sovitaan ja jokaisen oma tehtävä on selkeä. Vastuiden sopimisen avulla tiedetään milloin ja keneen ollaan yhteydessä, kun tarve tulee. Toimivat rakenteet edistävät moniammatillista yhteistyötä. Kun yhteistyölle luodaan selkeät rakenteet organisaation tasolle, työ ei jää henkilösidonlaiseksi. (Hoppari 2014, 50, 55-56.)

Haastatteluissa tuli esiin, että luvat, kirjaaminen ja nimettömyys aiheuttivat epäselvyyttä ja niistä olisi hyvä ainakin käydä keskustelua ja pyrkiä sopimaan selkeämmät käytännöt, niissä puitteissa kuin se on mahdollista. Myös Isoherrasen (2012, 125-129) mukaan yksi moniammatillisen yhteistyön keskeisistä haasteista on yhteisen tiedon luomiseen liittyvät käytännöt. Tietojärjestelmiä on useita, eikä kaikilla ole pääsyä samoihin järjestelmiin. Tietoa voi olla kirjattuna useissa eri paikoissa, eikä tarvittavaa tietoa ole helppoa löytää nopeasti. Isoherrasen tutkimustulosten mukaan kommunikaation täytyy toimia, jotta yhteisiä tavoitteita ja tietoa voidaan ylipäätään luoda. Yhteisesti sovittu käytäntö siitä, miten tietoa kerätään, on oleellisen tärkeä. Kirjaamisessa on paljon kehittämistä, ja se vie paljon aikaa, mutta tavoitteena voidaan pitää sen saamista aidosti palvelemaan yhteisiä päämääriä yli organisaatioiden rajojen.

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Haastattelutulosten mukaan moniammatillista yhteistyötä tehdään eri tavoin ja sitä varten on olemassa erilaisia yhteistyörakenteita. Moniammatillinen yhteistyö koettiin hyödyllisenä ja se oli lisääntynyt hankkeen aikana. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen myös jatkossa on suositeltavaa, jotta olemassa olevista yhteistyömuodoista saadaan mahdollisimman paljon hyötyä ja voidaan myös kehittää uusia yhteistyömuotoja. Moniammatillinen yhteistyö kehittyy prosessimaisesti ja toimintaympäristöissä sekä organisaatorakenteissa tapahtuu alati muutoksia, jotka muokkaavat myös moniammatillista yhteistyötä. Tutuksi tuleminen ammattilaisten välillä oli lisääntynyt haastateltujen ammattilaisten mukaan. Se on tärkeää muuttuvissa toimintaympäristöissä jatkossakin. Tutuksi tuleminen lisää luottamusta ja auttaa ymmärtämään toisten näkökulmia. Se myös madaltaa kynnystä olla yhteydessä muihin ammattilaisiin tarvittaessa. Isoherrasen mukaan ymmärrys toisten näkökulmista ja tieto siitä, mitä osaamista muilla on, auttaa muodostamaan yhteistä käsitystä. (Isoherranen 2012, 155-156.)

Moniammatillinen yhteistyö ei ole yksiselitteinen käsite. Raution mukaan moniammatillisen yhteistyön käsitettä ja sen merkitystä tulisi avata syvällisesti, ja siten voitaisiin helpottaa yhteistyön kehittämistä työelämässä. (Rautio 2016, 19.) Yhteistyön kehittämisessä yhteisen keskustelun voidaan ajatella olevan avainasemassa. Mahdollisuuksia tavata ja keskustella tarvitaan riittävän usein ja niille tulisi varata riittävästi aikaa. Isoherrasen mukaan ammattilaiset kohtaavat nykyään monimutkaisia ongelmia ja yhteistyötä niiden ratkaisemiseen tarvitaan yhä enemmän. Yhteistyöllä voidaan välttää päällekkäistä ja tehotonta työtä. (Isoherranen 2012, 30) Toimivan yhteistyön perustana on Määtän tutkimustulosten mukaan konkreettinen, akuutti tarve, joka saa aikaan käytännön yhteistoimintaa. Yhteistyö saa merkityksensä siitä, että ammattilaiset kokevat sen hyödyttävän lapsia ja heidän perheitään. (Määttä 2007, 50) Pärnän mukaan asiakkaan tarve pitää ensin ymmärtää ja sitten asettaa se yhteistyön keskiöön (Pärnä 2012, 206).

Ammattilaiset toivat haastatteluissa esiin resurssien niukkuuden. Vaikka moniammatillista yhteistyötä pidettiin tärkeänä, aikaresurssien niukkuuden takia tapaamisiin ei ollut aina helppoa osallistua. Haastateltavat kokivat ristiriitaa siinä, että ennaltaehkäisevää ja varhaisen tuen työtä mainostetaan, mutta käytännössä resurssit eivät useinkaan riitä siihen, vaan työ on edelleen enimmäkseen korjaavaa työtä. Isoherrasen (2012, 127-129) mukaan silloin, kun aikaa on niukasti käytettävissä, on tärkeää, että jokainen osallistuja on motivoitunut ja valmistautunut tapaamisiin. Jos näin ei ole, tapaamiset koetaan turhiksi ja muulta työltä aikaa vieviksi, ja ne saatetaan siksi jättää väliin. Ei välttämättä ymmärretä, mikä

merkitys yhteisellä tiedon luomisella on, tai tapaamisia ei koeta oman työn kannalta merkityksellisiksi.

Moniammatillisissa tapaamisissa on hyvä olla selkeät toimintatavat, jotka ovat kaikille ymmärrettäviä. Tarvitaan myös dialogisia taitoja ja kaikkien mahdollisuutta saada äänensä kuuluville ja kertoa omia näkemyksiään. Airan (2012, 139) tutkimustulosten mukaan toimivaan yhteistyöhön tarvitaan keskustelua toimintatavoista ja vastuiden jakamisesta. Jotta yhteistyö olisi tuloksellista eikä jäisi suunnitteluvaiheeseen, sitä voidaan edistää tavoitteiden ja välitavoitteiden määrittelyllä, teknologian hyödyntämisellä yhteydenpidossa ja vuorovaikutussuhteisiin sekä ryhmien toimintaan panostamisella.

Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön käynnistäminen

Tärkeänä kehittämiskohteena Yhdessä perheiden parhaaksi -hankkeessa on perheiden kanssa tehtävän yhteistyön käynnistäminen. Tähän mennessä kokemukset perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä jäivät hyvin vähäisiksi sekä Kontiopuiston päiväkodilla, että Perheiden talolla. Haastateltavat toivat esille, että jatkossa ammattilaisten aktiivisuutta ja tiedottamista tarvitaan enemmän, että perheitä saadaan houkuteltua mukaan. Vaikuttaa siltä, että työmuoto oli perheille vielä niin uusi, että sitä ei osattu käyttää. Ammattilaisten tutuksi tuleminen perheille vaatii säännöllisiä käyntejä. Perhelähtöisyys ja perheille sopivan ajankohdan tarjoaminen tapaamisille todennäköisesti helpottavat yhteistyön käynnistämistä. Ammattilaisten kannattaa pohjustaa tapaamisia omille asiakkailleen hyvissä ajoin etukäteen. Ammattilaiset kohtaavat arjessa asiakkaitaan ja myös tuntevat nämä parhaiten, ja voivat siten tunnistaa tuen tarpeita ja tarjota mahdollisuutta keskusteluun jalkautuvien ammattilaisten kanssa.

Ammattilaisten aktiivista roolia tarvitaan yhteistyön käynnistämiseksi ja on suositeltavaa, että ammattilaiset panostavat tiedottamiseen sekä yleisesti kaikille perheille, että kohdenetusti omille asiakkailleen. Tiedottamisen mahdollisia kanavia, joita haastatteluissakin tuli esille, ovat sähköiset kanavat, perheille suoraan jaettavat paperiset tiedotteet ja toimipai-koissa esillä olevat julisteet tai tiedotteet. Huoltajien kyselyn tulosten mukaan he toivoivat lisää tietoa hankkeesta. Tiedottamista on siis suositeltavaa miettiä yhteisessä keskustelussa ja pyrkiä lisäämään sitä eri tavoin.

Kallisen ym. (2018, 15, 19-21) tutkimustulokset ovat samansuuntaisia ja niistä ilmenee, että lasten ja perheiden osallisuuden toteutumiseen vaaditaan tietoa, osallistumisen väy-
liä, kannustusta ja perhelähtöisyyttä. Tiedolla tarkoitetaan tiedonsaantia, tiedonkulkua ja tiedottamista. Perheiden tiedonsaanti palveluista ja siitä, miten niihin voi osallistua ja vaikuttaa on tärkeää. Tiedottamisen tapojen monipuolinen käyttö auttaa tavoittamaan mahdollisimman monia. Sosiaalinen media on yksi kanava muiden joukossa. Perheet toivoivat

Kallisen ym. tutkimustulosten mukaan myös tietoa siitä, onko heidän osallistumisensa vaikuttanut palveluiden kehittämiseen. Sujuva tiedonkulku ammattilaisten välillä lisää monitoimijaisen yhteistyön onnistuneisuutta. Osallistumisen väylillä tarkoitetaan mahdollisuuksia keskustella virallisesti tai epävirallisesti eri paikoissa ja tilaisuuksissa. Anonyymit vaikuttamismahdollisuudet, kuten kyselyihin vastaaminen, ovat myös tärkeitä. Lapset ja perheet kokivat tärkeänä, että ammattilaiset kannustavat heitä palveluiden kehittämiseen ja osallistumiseen, ja että he itsekin voivat aktiivisesti ehdottaa ideoitaan ammattilaisille. Johdon tuki ja kannustus ovat hyvin merkityksellisiä monitoimijaisen yhteistyön ja avoimen vuorovaikutuksen syntyessä eri toimijoiden välille. Ammattilaiset pystyvät tukemaan lasten ja perheiden osallisuutta havainnoimalla heitä arjessa ja kuuntelemalla mitä he tarvitsevat. Myös Lindqvist (2008a) korostaa avun antamista asiakkaan arjessa, ja asiakkaan toimijuuden huomioimista.

Varhaisen tuen työmuotojen kehittämiseen kannattaa panostaa. Kaukoluodon tutkimuksessa perhetyöntekijä jalkautui päiväkotiin, ja tutkimustulosten mukaan nopealla avun saamisella ja matalan kynnyksen palveluilla saatiin aikaiseksi merkittävästi enemmän vaikuttavuutta verrattuna perinteiseen auttamistyöhön. Tämä päivähoiton perhetyö koettiin hyödylliseksi ja helposti lähestyttäväksi. Vanhemmillä oli mahdollisuus keskustella spontaanisti ja vaivattomasti perhetyöntekijän kanssa silloin kun veivät tai hakivat lasta päiväkodista. Yhteistyön järjestämisellä uudella tavalla voidaan hyödyttää lasta, vanhempia ja työntekijöitä. Edellytyksenä on perusteellinen näkökulman muutos asiantuntijakeskeisyydestä yhteisölliseen, monitoimijaiseen kehittämiseen (Kaukoluoto 2010, 196-199, 242-243.)

Vaikuttaa siltä, että perinteisesti ongelmakeskeinen järjestelmä aiheuttaa ristiriitoja, ja apua on totuttu tarjoamaan ja hakemaan vasta kun ongelmat ovat jo kasvaneet suuriksi. Ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen työn paikan löytyminen käytännössä on vielä puutteellista. Lisäksi resurssipula vaikeuttaa haastateltavien mukaan varhaisen tuen työhön panostamista. Toimintakulttuurin muutos vaatiikin runsaasti aikaa ja riittävästi resursseja.

10 POHDINTA

10.1 Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen arvioinnissa käytetään käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan toistettavuutta ja validiteetilla menetelmien kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. Laadullisessa tutkimuksessa käsitteitä tulkitaan eri tavalla kuin määrällisessä, mutta kaikkiin tutkimuksiin tulisi sisältyä luotettavuuden ja pätevyyden arviointia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232.)

Lähestymistavan ja menetelmien valintaa ohjaa tutkittavan ilmiön luonne, ja valinnat tehdään aina tutkimuskohtaisesti. Tutkijalla on aina tutkimuksen alussa jokin esiyymmärrys aiheesta, joka ohjaa tutkijan ajatuksia ja sitä, miten hän suunnittelee tiedon hankintaa. Esi-tiedon kriittinen tarkastelu ja tutkimuksen kohdeilmiön perusteellinen teoreettinen tarkastelu auttavat lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Täyttä objektiivisuutta ei laadullisessa tutkimuksessa voida tavoittaa ja tutkijan roolia tulisi tarkastella kriittisesti. Haastatteluai- neiston tuloksia tarkastellessa pitää muistaa, että haastattelutilanteet ovat aina ainutker- taisia ja erilaisia kuin arjen keskustelut. Tutkijan näkökulmalla ja tulkinnalla on oma vaiku- tuksensa tuloksiin. Ei voida myöskään täysin varmasti tietää, ovatko tutkija ja tutkittavat ymmärtäneet asiat samalla tavalla haastattelutilanteessa. Haastatteluiden lopussa on tyy- pillistä, että haastateltaville annetaan mahdollisuus vielä lisätä tärkeänä pitämiään asioita, jotka eivät ole vielä tulleet haastattelussa esille. Raportoinnissa lainaukset aineistosta aut- tavat lukijaa seuraamaan tutkijan päättelyketjua ja dokumentoivat aineistoa. (Aaltio & Puusa 2011, 159-162.)

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä ja huolelli- suutta. Menetelmien tulee olla eettisesti kestäviä ja tutkimusetiikka pidetään mielessä koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tehdään yk- sityiskohtaisesti ja siten kuin tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset edellyttävät. Tutki- jalla on aina velvollisuus informoida tutkittavia, riippumatta aineiston keräämisen tavasta. Tutkittavia on informoitava etukäteen tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta ja tietosuoja- ratkaisuksista. Sähköisessä, suoraan yksittäisille vastaajille lähetettävässä kyselyssä on myös kerrottava vastaajille, mistä heidän sähköpostiosoitteensa on saatu. (Kuula 2006, 34-36, 175.) Laadullisen tutkimuksen arviointi on sen kriittistä tarkastelua kokonaisvaltai- sesti. Kriittisellä ja arvioivalla asenteella voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Asianmukaiset tutkimusluvut tulee hankkia. Tutkimuksessa noudatetaan tieteelliselle tiedolle ominaista avoimuutta ja vastuullisuutta tulosten julkaisemisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Ennen aineiston keräämistä hain tutkimuslupaa ja se myönnettiin. Aloitin tutustumisen tämän kehittämishankkeen teoreettisiin lähtökohtiin hankkeen suunnitteluvaiheessa ja muodostin teorian pohjalta haastatteluteemat. Haastattelutilanteissa haastateltavilla oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä haastatteluteemojen yhteydessä. Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke opinnäytetyön aiheena ei ollut arkaluontoinen, eikä haastattelujen yhteydessä tullut esille arkaluontoista tietoa. Aineisto koostuu nimenomaan pilottihankkeeseen liittyvistä kokemuksista, ajatuksista ja kehittämistarpeista. Haastatteluissa keskustelu pysyi hyvin pilottihankkeen teemoissa, eikä lähtenyt rönsyilemään sivupuolueille. Haastatteluiden loppuvaiheessa haastateltavilla oli mahdollisuus nostaa vapaasti esille haluamiaan asioita pilottihankkeesta.

Haastateltavien voidaan ajatella olleen tasavertaisessa asemassa ja jokaisella oli mahdollisuus tuoda omia näkemyksiään esiin, ensisijaisesti oman ammattinsa ja työnsä näkökulmasta. Paikalla ei esimerkiksi ollut esimiehiä, joiden läsnäololla saattaa olla vaikutusta vastaavissa tilanteissa. Eroja haastateltavien välillä ilmeni eniten siinä, että osalla oli enemmän kokemusta hankkeesta kuin toisilla. On mahdollista, että yksilöhaastattelujen avulla haastateltavilta olisi saatu vielä yksityiskohtaisempaa ja avoimempaa tietoa, mutta siihen olisi vaadittu enemmän aikaresursseja. Ryhmähaastattelujen etuna oli haastateltavien yhteinen keskustelu ja mielipiteiden vaihtaminen.

Kyselyyn ja haastatteluun osallistuminen oli vastaajille luonnollisesti vapaaehtoista, ja heitä informoitiin etukäteen tutkimuksesta ja sen tavoitteista. Käsittelin kaikki kyselyn ja haastattelujen avulla saadut aineistot nimettöminä ja siten, että kenenkään vastauksia ei voida aineistosta yksilöidä. Olen säilyttänyt aineiston huolellisesti ja hävitän sen sitten, kun opinnäytetyö on arvioitu. Oma asemani hankkeessa opinnäytetyön tekijänä on ollut siinä mielessä objektiivinen, että en ole minkään hankkeeseen osallistuneen työyhteisön jäsen ja siten olen tarkastellut hanketta ulkopuolisen silmin.

Tutkimusraportin laatimisessa olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman huolellinen ja kuvannut prosessin vaiheita yksityiskohtaisesti ja totuudenmukaisesti. Teemoittelun etenemistä on havainnollistettu raportissa. Sitaatteja haastattelumateriaalista on esitetty runsaasti havainnollistamaan päättelyä. Lähdemateriaalina olen käyttänyt pääsääntöisesti korkeintaan kymmenen vuotta vanhaa materiaalia.

10.2 Kehittämishankkeen arviointi

LAPE-työ jatkuu vuoden 2019 ajan ja siinä lasten, nuorten ja perheiden palveluita järjestetään perhekeskustoimintamallin mukaisesti. Jalkautuvat palvelut ovat osa perhekeskustointimallia ja uudistuvaa palvelurakennetta. Palveluiden integraatio ja jalkautuvien palveluiden kehittäminen on tällä hetkellä hyvin ajankohtaista valtakunnallisesti, osana sosiaali- ja terveysalan strategista kehittämistä. (STM 2018a.) Palveluiden integraatio tarkoittaa paikallisella tasolla erityispalveluiden integrointia peruspalveluihin ja niiden tarjoamista peruspalveluiden yhteydessä. Tavoitteena on matala kynnys universaaleihin palveluihin ja joustava ohjaus erityispalveluihin tarpeen vaatiessa. (Petrelius & Aaltio 2017, 21-23.) Tätä kehittämistyötä tehdään tällä hetkellä kunnissa ja maakunnissa. Kehittämishankkeeni on samansuuntainen ja siten yhteydessä laajempiin, ajankohtaisiin kehittämistavoitteisiin.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa kehittämis ehdotukset Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen. Tavoite toteutui ja olen laatinut kehittämis ehdotukset keräämäni aineiston pohjalta. Pilottihankkeen toiminta oli vasta alkuvaiheessa, kun huoltajien ja ammattilaisten kokemuksia kartoitettiin. Ammattilaisten haastatteluissa usea haastateltava toi esille, että hanke on niin alussa, että sitä on melko vaikeaa arvioida tässä vaiheessa. Myöhemmässä vaiheessa hankkeesta olisi voinut saada enemmän tietoa. Se ei kuitenkaan olisi ollut opinnäytetyöni aikataulun puitteissa mahdollista. Fokusryhmähaastattelut tuottivat kuitenkin jo tässä vaiheessa paljon arvokasta ja asiantuntevaa tietoa siitä, mihin suuntaan hanketta kannattaisi jatkossa kehittää.

Huoltajien näkökulma hankkeessa sen sijaan jäi puutteelliseksi, koska heidän kanssaan yhteistyö ei vielä toteutunut. Sähköisen kyselyn avulla saatu palaute jäi melko vähäiseksi, ja sen voidaan ajatella olevan korkeintaan suuntaa antavaa. Paperisia kyselylomakkeita ei palautunut Perheiden talolle yhtään kappaletta. Vastauksia olisi ehkä saatu, jos kyselylomakkeita olisi jaettu henkilökohtaisesti huoltajille täytettäväksi, sen sijaan että ne olivat vapaasti saatavilla vastauslaatikon kera Perheiden talon tiloissa.

Hanke ja työmuoto olivat huoltajille uusia ja on ymmärrettävää, että kestää pidemmän aikaa, ennen kuin niitä osataan hyödyntää. Olisi kuitenkin ollut toivottavaa, että yhteistyötä olisi jo ehtinyt olla huoltajien kanssa, ja heiltä olisi saanut enemmän tietoa aiheesta. Siten olisin voinut muodostaa monipuolisemman kuvan hankkeesta.

Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät soveltuivat mielestäni hyvin tässä vaiheessa hanketta käytettäväksi. Osassa fokusryhmähaastatteluista osallistujamäärä oli vähäinen ja saattaa olla, että useamman osallistujan ryhmässä keskustelua olisi tullut vielä enemmän.

Mielestäni fokusryhmähaastatteluista saatu aineisto oli kuitenkin riittävää ja ammattilaisten näkökulma tuli hyvin esille. Haastattelut tuottivat sitä olennaista tietoa, mitä niiden oli tarkoituskin haastatteluteemojen pohjalta tuottaa. Haastatteluteemat liittyivät olennaisesti Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen ja sen teoriapohjaan. Teemoittelu analyysimenetelmänä oli mielestäni sopiva tähän käytännönläheiseen hankkeeseen, ja kehittämisehdotukset nousivat luontevasti johtopäätöksiä aineistosta.

10.3 Hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen

Kehittämisehdotuksia voidaan hyödyntää Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeen mahdollisesti jatkuessa Kontiopuiston päiväkodissa ja Perheiden talolla. Lasten ja perheiden parissa työskentelevät ammattilaiset voivat hyödyntää niitä jalkautuvan työn jatkosuunnittelussa ja toteutuksessa. Lapset ja perheet voivat omalta osaltaan hyötyä palveluiden saatavuuden paranemisesta yhteistyön vahvistuessa eri toimijoiden välillä. Tuloksia ei sellaisenaan voida yleistää, mutta niitä voidaan hyödyntää kehittämisessä ja soveltaa tarvittaessa myös muihin varhaiskasvatuksen yksiköihin.

Yhdessä perheiden parhaaksi -hankkeessa olisi tärkeää saada lisää perheiden näkökulmaa esille ja lisätä heidän osallisuuttaan työskentelyssä. Lasten ja perheiden osallisuuden lisääminen heidän lähiyhteisöissään on myös Lapsistrategia 2040 tavoitteiden mukaista. Lapsistrategia 2040 on tutkimustiedon pohjalta luotu yhteinen visio lapsi- ja perhemyönteisestä Suomesta. Tutkimustiedon perusteella lapsen hyvinvoinnin tärkeimpiä elementtejä ovat ihmissuhteet, oppiminen ja mahdollisuus osallisuuteen, unohtamatta turvallisuutta ja terveyttä. (STM 2019b.) Yhdessä perheiden parhaaksi -hanke liikkuu juuri näiden lapsen hyvinvoinnille oleellisten osa-alueiden maastossa, ja yhdistää eri osaamisalueita lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Jatkotutkimuksena voisi kartoittaa kokemuksia hankkeesta myöhemmässä vaiheessa, kun huoltajillakin jo olisi kokemuksia siitä. Heitä voisi esimerkiksi haastatella aiheesta ja saada sillä tavalla syvällisempää tietoa heidän näkökulmastaan. Esimiesten näkökulmaa Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihankkeeseen ei kehittämishankkeessani selvitetty ja jatkossa myös heidän näkemyksiään hankkeesta olisi mielenkiintoista kartoittaa. Jatkossa voisi hyödyntää esimerkiksi erilaisia ryhmämuotoisia toiminnallisia menetelmiä kehittämisen tukena.

Jos hanke jatkuu ja sitä kehitetään, sen on hyvinkin mahdollista löytää oma paikkansa lapsiperheiden tukena muiden palveluiden rinnalla. Sen rooli voisi olla ”kuunteleva korva” sillä välin, kun perhe ja lapsi odottavat palveluihin pääsyä, kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi. Mielestäni se kuvaa hyvin tämän tyyppistä matalan kynnyksen palvelua,

jossa joskus pienestäkin kohtaamisesta voi saada ison avun. Oleellista on kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen ja keskusteluavun sekä neuvojen saaminen matalalla kynnyksellä. Voidaan todeta, että uuden työmuodon kokeileminen ja tarjoaminen perheille on jo itsessään askel oikeaan suuntaan ja nykyisten kehittämislinjausten mukaista. Jalkautuvan työn juurruttaminen arkeen ja sen tutuksi tuleminen perheille on pitkäjänteistä työtä. Työn tuloksia ei myöskään pystytä helposti mittaamaan ja niitä on odotettavissa vasta pitkän ajan kuluessa, mikäli palveluiden painopistettä onnistutaan siirtämään vähitellen enemmän ennaltaehkäisevään ja varhaisen tuen suuntaan.

On myös tärkeää, että jalkautuva työ on ammattilaisten näkökulmasta mielekästä, realistisesti toteutettavissa ja sille varataan riittävästi aikaa. Silloin ammattilaiset voivat liittää sen luontevaksi osaksi omaa perustyötään. Jalkautuvan työn onnistumisen edellytykset luodaan johto- ja organisaatiotasolla.

Yhdessä perheiden parhaaksi -hanke toteutetaan Etelä-Savossa, jossa vanhusväestöä on paljon. Tulevaisuudessa väestön yhä ikääntyessä olisi entistäkin tärkeämpää saada lapsiperheet pysymään seutukunnalla, ja panostaa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämiseen. Palveluiden saavutettavuudessa ja sähköisissä palveluissa on edelleen paljon kehitettävää. On hyödyllistä organisoida palveluita uudelleen ja yhdistää ammattilaisten osaamista, että voidaan olemassa olevilla resursseilla saada aikaan mahdollisimman tehokkaasti hyvinvointia tukevia palveluita.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon opisto.

Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. [viitattu 3.5.2019] Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf>

Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. THL Työpaperi 21/2017. [viitattu 15.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Autio, E. (toim.) 2018. Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa – varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvoinnin tukena. Kehittämistyön tuloksia. THL Työpaperi 38/2018. [viitattu 3.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137331/URN_ISBN_978-952-343-230-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Busch, V., Van Stel, H.F., De Leeuw, J.R.J., Melhuish, E. & Schrijvers, A.J.P. 2013. International Journal of Integrated Care. 2013:13. [viitattu 24.4.2019] Saatavissa:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3718270/>

Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes.

Oppaita 60. [viitattu 29.4.2019] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Eskola, J. 2018. Laadullisen aineiston juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Valli, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Valli, R. & Aaltola, J. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Halme, N., Perälä, M-L. & Laaksonen, C. 2010. Yhteistyöinterventtioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Järjestelmällinen katsaus. THL. Raportti 10/2010. [viitattu 26.4.2019] Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80426/832873c2-7919-48cf-b394-11a7cd1d85b4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. [viitattu 13.3. 2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014. Terveystieteiden tutkimuskeskus. [viitattu 8.10.2018] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, K., Poikolainen, J. & Karlsson, L. 2018. Hyvinvointipalvelukokemukset tuentaruutun institutionaalista luottamusta rakentamassa? Tarkastelussa lapsiperheiden vanhempien sekä nuorten aikuisten kokemukset. Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018): 5-6. [viitattu 20.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137210/YP1805-6_Honkanenym.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hoppari, M. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. [viitattu 5.4.2019] Saatavissa: http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/3810/Moniammatillinen_yhteistyö_varhaiskasvatuksen_kokemana.pdf
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. [viitattu 4.10.2018] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf
- Kallinen, K., Laitinen, M., Lantela, L., Leinonen, J., Nikupeteri, A., Nurmi, H. & Turunen, T. 2018. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus monitoimijaisen yhteistyön mahdollisuuksina ja haasteina. Teoksessa: Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. THL Työpöytäkirja 32/2018.

[viitattu 19.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kallio, K.P., Korkiamäki, R. & Häkli, J. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 90. [viitattu 6.5.2019] Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf

KAMK. 2019. Teemoittelu. [viitattu 22.3.2019] Saatavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kanste, O., Joronen, K., Halme, N., Perälä, M-L. & Pelkonen, M. 2018. Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävät palvelukokonaisuudet – kokemuksia eri maista. Tutkimuksesta tiiviisti 28, syyskuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 24.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136957/URN_ISBN_978-952-343-186-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaukoluoto, E. 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöstutkimus. [viitattu 18.10.2018] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19878/onkovarh.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto. [viitattu 19.10.2018] Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66856/978-951-44-8708-8.pdf?sequence=1>

Kontio, M. 2013. Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Väitöskirja. [viitattu 28.3.2019] Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526202747.pdf>

Kumpulainen, K. 2017. Monitoimijainen arviointi. [viitattu 3.5.2019] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/3674830/Kirsti+Kumpulainen+23.11.2017.pdf/391ba90c-b501-4922-bf74-e93971e03983>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lape Etelä-Savo. 2017. Hankesuunnitelma 1.2.2017-31.12.2018. [viitattu 24.9.2018] Saatavissa: <https://www.essote.fi/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/hankesuunnitelma-lape-etela-savo-30-01-17.pdf>

Lape Etelä-Savo. 2018. Etelä-Savon perhekeskustoiminta. [viitattu 18.3.2019] Saatavissa: <https://lapeetelasavo.com/>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018-2021. Pieksämäki. [viitattu 13.2.2019] Saatavissa: <https://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/53015lasten-ja-nuorten-pieks-m-ki-15254650.pdf>

Leeman, L. & Hämäläinen, R-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 28.4.2019] Saatavissa: https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec

Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä & Paavilainen. 2017. Moniammatillisen yhteistyön muutokset ja kehittämistarpeet lasten ja nuorten auttamisessa. Yhteiskuntapolitiikka 82. (2017):2 [viitattu 12.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135170/YP1702_Leppakoskiym.pdf?sequence=1

Lindqvist, U. 2008a. Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:7. [viitattu 10.4.2019] Saatavissa: <https://docplayer.fi/415424-Varhainen-tuki-varhainen-tuki-o-p-a-s-kohti-hyvia-kaytantoja-kohti-hyvia-kaytantoja-opas.html>

Lindqvist, U. 2008b. Varhaisia tekoja, vertaistuen tiloja. Varhaisen tuen työn kehittävä arviointi Helsingin sosiaaliviraston perhekeskuksissa. Lisensiaatintyö. Tiivistelmä. [viitattu 10.4.2019] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/11532/abstract.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Luoto, S. 2018. Perhetyön jalkautuminen päiväkoteihin. Teoksessa Autio, E. (toim.) Hyvinvoiva Lapsi oppii ja kasvaa – varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvoinnin tukena. Kehittämistyön tuloksia. THL-työpapereita 38/2018. [viitattu 15.3.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137331/URN_ISBN_978-952-343-230-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Marklund, K. & Simic, N. (toim.) 2012. Pohjolan lapset – Varhainen tuki lapsille ja perheille. Pohjoismainen hyvinvointikeskus. [viitattu 28.4.2019] Saatavissa: http://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/02/5FI_LR.pdf
- Martinussen, M. 2013. Family`s Houses in Norway. University of Tromso. [viitattu 2.5.2019] Saatavissa: https://uit.no/Content/341693/Martinussen_Monica_1.pdf
- Martinussen, M. 2017. Family centers in Norway – development, challenges and research result. [viitattu 2.5.2019] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/3623206/TO+3.+Martinussen+Helsinki+family+center+v2R.pdf/598c4383-bd7a-492d-a29f-04f4006aa712>
- Mäkelä, J. 2018. Yhteinen lähestymistapa monitoimijaiseen/monialaiseen arviointiin. THL/Jukka Mäkelä ja työryhmä. [viitattu 28.3.2019] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/3817914/M%C3%A4kel%C3%A4.pdf/8dd704aa-ab8e-46fe-8a50-d61d483a4d0d>
- Määttä, A. 2012. Perusturva ja poiskäännyttäminen. Akateeminen väitöskirja. Diakoniamattikorkeakoulun julkaisuja. [viitattu 9.5.2019] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140360/A_36_ISBN%209789524931762.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Määttä, M. 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. [viitattu 1.10.2018] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23454/yhteinen.pdf>
- Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus Oy.
- Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa: Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Oranen, M. 2013. Osallisuus osaksi arkea. Teoksessa: Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Pelkonen, M. 2018. Perhekeskus mukana elämässä – mikä on perhekeskus? LAPE. STM. [viitattu 2.4.2019] Saatavissa: http://www.socca.fi/files/7182/Perhekeskus_mukana_elamassa.pdf

- Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL. Raportti 36/2011. [viitattu 20.9.2018] Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cfeb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Petrelius, P. & Aaltio, E. 2017. Onnistunut integraatio ja monitoimijainen yhteistyö. THL. Lape-päivät 22.9.2017. [viitattu 15.4.2019] Saatavissa: https://thl.fi/documents/605877/3557950/Onnistunut+integraatio+ja+monitoimijainen+yhteisty%C3%B622092017_petrelius.pdf/d235cb8e-dd7c-4c6c-b506-e04ca523ca2e
- Pieksämäki. 2019a. Pieksämäki – Organisaatio. 2019. [viitattu 18.3.2019] Saatavissa: <https://www.pieksamaki.fi/paatoksenteko/organisaatio/>
- Pieksämäki. 2019b. Pieksämäki – Perusturva palvelee. 2019. [viitattu 18.3.2019] Saatavissa: http://www.esitteemme.fi/pieksamaen_perusturva/WebView/
- Pokela, S. 2018. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyömenetelmien pilotointi. Teoksessa Autio, E. (toim.) Hyvinvoiva Lapsi oppii ja kasvaa – varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvoinnin tukena. Kehittämistyön tuloksia. THL-työpapereita 38/2018. [viitattu 15.3.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137331/URN_ISBN_978-952-343-230-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pulkkinen, L. (toim.) 2018 Kohti yhteistä lapsikäsitystä. THL-työpapereita 12/2018. [viitattu 11.4.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136124/URN_ISBN_978-952-343-086-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto. [viitattu 19.9.2018] Saatavissa: <http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rautio, S. 2016. Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. [viitattu 24.4.2019] Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1
- Romppainen, A. 2015. Tangoon tarvitaan kaksi. Moniammatillista yhteistyötä edistävät ja estävät tekijät lastensuojelutarpeen selvitystyössä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 12.4.2019] Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97348/GRADU-1434027658b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [viitattu 17.10.2018] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L3_3_3.html

Salmi, M., Karvonen, S., Närvi, J. & Lammi-Taskula, J. 2016. Lapsiköyhyys on ajan-kohtaista myös Suomessa: Yhteenveto ja suosituksia. Teoksessa: Karvonen, S. & Salmi, M. 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpa-pereita 30/2016. [viitattu 13.3.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salmi, M., Mäkelä, J., Perälä, M-L. & Kestilä, L. 2012. Lapsi kasvaa kunnassa – miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päätösten tueksi 1/2012. [viitattu 20.9.2018] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90826/urn_isbn_978-952-245-690-8.pdf?sequence=1

Seikkula, J. & Arnkil, T.E. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Finlex. [viitattu 21.2.2019] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

STM. 2016a. Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä rakenteita. Uudelleen organisoitujen lapsi- ja perhepalveluiden rakenne. [viitattu 14.3.2019] Saatavissa: <https://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba/LAPE-esite-verkko.pdf.pdf>

STM. 2016b. Valtaosa Kaste-ohjelman toimenpiteistä toteutui onnistuneesti – työ jatkuu kärkihankkeissa. [viitattu 15.10.2018] Saatavissa: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/valtaosa-kaste-ohjelman-toimenpiteista-toteutui-onnistuneesti-tyo-jatkuu-karkihankkeissa

STM. 2018a. LAPE-muutosohjelman vuoden 2019 toimintasuunnitelma. [viitattu 21.2.2019] Saatavissa: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lape-muutosohjelman-vuoden-2019-toimintasuunnitelma

STM. 2018b. Toimintakulttuurin muutos – kohti lapsiystävällistä kuntaa ja maakuntaa. [viitattu 14.3.2019] Saatavissa: <https://stm.fi/lape/toimintakulttuuri>

STM. 2018c. Sähköinen perhekeskus. Kehittämistarpeet, tavoitetila, skenaariot ja toimenpide-ehdotukset. Raportteja ja muistioita 57/2018. [viitattu 2.4.2019] Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161209/Rap_57_18_Sahkoinen%20perhekeskus_netti.pdf

STM. 2019a. Perhekeskukset kokoavat lapsiperheiden palvelut yhteen. [viitattu 13.3.2019] Saatavissa: <https://stm.fi/lape/perhekeskukset>

STM. 2019b. Lapsistrategia 2040. [viitattu 13.5.2019] Saatavissa: <https://stm.fi/lapsistrategia>

THL. 2017. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. [viitattu 25.9.2018] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/mika_ohjaa_toimintaa/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

THL. 2018a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. [viitattu 17.9.2018] Saatavissa: https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden_muutosohjelma-lape-

THL. 2018b. Lape-muutostyön kokonaisuus ja siltaus. [viitattu 28.9.2018] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/2848374/LAPE+kokonaisuus+ja+odotetut+tavoitteet+16082018+mka.pdf/611cb8d6-2969-42c1-8934-4eb787767030>

THL. 2018c. Matalan kynnyksen palvelut. [viitattu 4.4.2019] Saatavissa: https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden_muutosohjelma-lape-/matalan-kynnyksen-palvelut

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tuomela-Jaskari, S. 2016. Monialaisella arvioinnilla oikea-aikaista tukea lapsille ja perheille. Teoksessa: Petrelius, P., Tulensalo, H., Jaakola, A-M., & Hietämäki, J. (toim.) Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. THL Työpapereita 33/2016. [viitattu 28.3.2019] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. [viitattu 14.5.2019] Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Työryhmämuistio 1. 2018. Yhdessä perheiden parhaaksi -pilottihanke. Ei saatavilla julkisesti.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelvalle tutkijalle. Toim. Valli, R. & Aaltola, J. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtioneuvosto. 2018. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena -3. Toimenpidelinjaukset. Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi. [viitattu 17.9.2018] Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/17/article-540>

Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. Finlex. [viitattu 28.9.2018] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. [viitattu 2.4.2019] Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1>

Widmark, C., Sandahl, C., Piuva, K. & Bergman D. 2013. Parents` experiences of collaboration between welfare professionals regarding children with anxiety or depression – an explorative study. International Journal of Integrated Care. Vol 13, Iss 4 (2013) [viitattu 16.4.2019] Saatavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3817954/>

